

סדר מצוה יומית מצות המלך

הנקרא סמ"ה - והוא סדר מצות היום
מיוסד ללמוד מצוה אחת בכל יום
מתקנה חד מבעלי התוספות
רבינו יצחק מקורביל בעל הסמ"ק ז"ל

סדר הלימוד לחודש
שבט תשפ"ה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק בעל משנה הלכות
מאונגוואר זצוקללה"ה

תפלה קצרה לפני לימוד המצוות

מאת כ"ק מרן ארמו"ר הגדול זצוקלה"ה

רבוּן העוֹלָמִים מִלְךְ עֲלִיּוֹן אֲדוֹן הַכֹּל אֵב
תְּרַחֲמֵם וְהַסְלִיחוֹת מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְךָ ה'
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּקִדָּה וְהַשְׁתַּחֲוִיָּה עַל
אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְהַבְדַּלְתָּנוּ מִן
הַתּוֹעִים וְקִרְבָּתְנוּ לְעַבְדְּךָ וְנָתַתָּ לָנוּ תוֹרַת
אֱמֶת חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים יְשָׁרִים וְחַיֵּי עוֹלָם נִמְעָת
בְּתוֹכָנוּ וְשִׂמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ עָלֵינוּ קְרָאתָ:

אָנָּה מִלְךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים פָּתַח לָבֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ
וְאַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נִפְשֵׁנוּ וּמִבְּיַנְתְּךָ
תְּבַיְנֵנוּ לְהַבִּין וְלְהַשְׁפִּיל לְשִׁמְעוּ לְלִמּוּד וּלְלִמּוּד
לְשִׁמּוּר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד
תוֹרַתְךָ וּמִצְוֹתֶיךָ בְּאַהֲבָה לְכוּן לְאַמְתָּה וְלְהַבִּין
עִמְקֵי סוּדוֹתֶיךָ, וְתִצְלָנוּ מִכָּל שְׁגִיאוֹהָ וְטָעוֹת,
וְתִשִּׁים בְּלָבֵנוּ אֶהְבְּתְךָ וְיִרְאַתְךָ כֹּל יְמֵי חַיֵּינוּ וְכוּף
אֶת יַצְרָנוּ לְהַשְׁתַּעֲבֵד לְךָ וְתַתְּנֵנוּ לְחֵן לְחֶסֶד
וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוֹאֵנוּ, וְשִׁירְאוּ
מִעֲלוֹתֵינוּ וְלֹא חֶסְרוֹנוֹתֵינוּ, וְכֵן אֲנַחְנוּ מֵהֵם,
וְתִגְבִּיֵה קַרְנֵנוּ לְמַעַלָּה, וְתִצְלָנוּ מִכָּפַי כָּל אוֹיֵב,
וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלֵינוּ רָעָה מֵהֲרָה הַפֵּר עֲצָתָם
וְקַלְקַל מַחֲשַׁבְתָּם וְעִשָּׂה עִמָּנוּ לְטוֹבָה אוֹת:

וְהַרְנֵי בּוֹלֵל עֲצָמוּ בְשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּלִמּוּד
הַמִּצְוֹת וְהַלְכוּתֵיהֶם שְׂאֵנִי לִוְיָד הַיּוֹם
וּבְכָל יוֹם, וְלֵאמֹר כֹּל נִפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הַקְדוֹשִׁים
וְלֵהַבִּלֵּל בָּהֶם בְּכֹל וּפְרָט, וְיִהְיֶה לְלִמּוּד זֶה עוֹלָה
לְפָנֶיךָ אֱבִינוּ מִלִּפְנֵי כָּאֵלֹהֵי קִימְתֵי כָּל מִצְוֹת הַמִּלְךְ
חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו וְגִוּוּרוֹתָיו וְנִשְׁלָמָה פְּרִים שְׂפִתֵינוּ,
וְזִכּוֹת מוֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה עֶבֶד נֶאֱמָן אֲשֶׁר עַל יְדוֹ
נָתַתָּ אֵלֶּה הַמִּצְוֹת יַעֲמֵד לָנוּ וְלְכָל יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה
אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי אֲצִאֲנוּ וְצִאֲצֵאֵי עִמָּךְ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׂמִיךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ
לְשִׁמּוּחַ, וְתִמְהַר וְתַחֲיֵשׁ לְגִאֲלָנוּ עַל יְדֵי מוֹשִׁיחַ
צְדִקְנוּ וְתִבְנֶה בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בְּרָאָה
כִּימֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קִדְמִנִיּוֹת:

(אהרן הללמוד יאמר גם ברוך אלהינו שבראנו לבדודו וכו').

בהוצאת מכון
"משנת הלכות גדולות"
להוצאת ספרי

כ"ק מרן ארמו"ר הגדול זצוקלה"ה
בנשיאות כ"ק טרנן הארמוריים שליט"א

©
כל הזכויות שמורות

קרית אונוואר, רמת
ת.ד. 23451
רושלים - 9123401
02-5869097

1578 53rd Street
Brooklyn, N.Y. 11219
U.S.A.
(718) 851-0806

הוצאה לאור:

02-52-00-00-00

דבר המערכת

ברוב חסדים ובשבח ובהודי' להשי"ת שזכינו ויצא לאור מהדורה חדשה ומאירת עינים לספר המצוות מהגה"ק רבינו בעל משנה הלכות מאונגוואר וצוקללה"ה, ה"ה ספר מצות המלך עם פירוש משנה הלכות.

והנה זכו אלפי מאחב"י ללמוד וללמד ולסיים (כמה פעמים) את תרי"ג מצוות ע"פ הסדר בספר מצות המלך, והעידו על עצמם לומדים רבים שכאשר השקיעו כמה דקות ביום ללמוד את ה'מצוה היומית', אותו היום היה נשגב מאד הן מבחינה רוחנית והן מבחינה גשמית.

ב"ה כבר יצא לאור קונטרס חודשי הזו מהמהדורה החדשה במשך כל מחזור ל"ח ללימוד המצוות, למען זיכוי הרבים להגדיל תורה ולהאדירה, כפי שהותקן והוסכם ע"י גדולי הרבנים והאדמו"רים מדור הקודם - בוני ורועי כלל ישראל אחרי החורבן, כמובא בהסכמת הספר.

ובס"ד עכשיו לרגל התחלת מחזור ל"ט ללימוד המצוות יש להשיג את הספר כולו 'מצות המלך' מהדורה חדשה בחניות הספרים או ע"י המכון.

בברכת התורה

מכון משנה הלכות

חודש כסלו נתנדב ע"י

הרה"ח ר' שמעון דוד אטלס הי"ו

לשמוע שיעור יומי בסדר המצוות

קול אונגוואר:

718-255-9118, 2, 1

מפעל מצוה יומית

(347) 692-8777

לאזט א מעטעדיש אדער שיקט א טעקסט

MitzvaYomis@gmail.com

קריאת גדולי וצדיקי הדור זצוק"ל להצטרף ללימוד ה'מצוה היומית' התפרסם לקראת הופעת 'מצות המלך' - מהדורת תשכ"ג

רצוי עד כמה שאפשר שכל אחד מישראל ישתתף ללמוד את המצוה בציבור כפי שהודע בלוח "מצוה יומית" וגדולה מצוה דרבים. ובזכות לימוד וקיום המצוות נזכה לגאולה שלימה במהרה, בברכת כתיבה וחתימה טובה לכל ישראל.

יעקב יוסף טווערסקי
כ"ק אדמו"ר מסקווידא (זצוק"ל)

יעקב קמינצקי
ר"מ מתיבתא תורה ודעת (זצוק"ל)

יצחק הוטנר
ר"מ מתיבתא חיים בערלין (זצוק"ל)

לוי יצחק גרינוואלד
גאב"ד צעהלים (זצוק"ל)

משה פיינשטיין
ראש ישיבת תפארת ירושלים (זצוק"ל)

מרדכי שלמה פריעדמאן
כ"ק אדמו"ר מבויאן (זצוק"ל)

מרדכי שלום יוסף פריעדמאן
כ"ק אדמו"ר מסדיגורא (זצוק"ל)

שלמה הלברשטאם
כ"ק אדמו"ר מכאבוב (זצוק"ל)

שמואל בלאאמוה"ג מוהרש"ב
גאב"ד מאטרסדארף (זצוק"ל)

נודע כי כ"ק אדמו"ר מגור
ה'לב שמחה' זצוקל"ה
קבע שיעור לימוד יומי בספר 'מצות המלך'.

אברהם יפהן
ר"מ בית יוסף נאוואהרדק (זצוק"ל)

אברהם יהושע העשל
כ"ק אדמו"ר מוקאשיניץ (זצוק"ל)

אברהם קלמנוביץ
ראש ישיבת מיר (זצוק"ל)

אהרן קאטלר
ראש ישיבת בית מדרש גבוה לעקוואד (זצוק"ל)

אליעזר זוסיא פורטיגאל
כ"ק אדמו"ר מסקולען (זצוק"ל)

גדליה שאר
ר"מ במתיבתא תורה ודעת (זצוק"ל)

יוסף אליהו בר' אליעזר הענקין
מנהל עזרת תורה (זצוק"ל)

יוסף ברויער מפפד"מ
רב ור"מ דקהל עדת ישרון (זצוק"ל)

יוסף גרינוואלד
כ"ק אדמו"ר מפאפא (זצוק"ל)

מנחם מנדל שניאורסאהן
כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש (זצוק"ל)

מבוא הספר וקריאות הקודש במלואם נדפסו בסוף חלק ב'.

לוח מצוה יומית – חודש טבת

יום חמישי:	ט"ז טבת
מצוה מט.	מצות דיני קנסות
ערב שבת:	י"ז טבת
מצוה נ.	להרוג המחויב בסייף
שבת קודש:	י"ח טבת
מצוה נא.	לדון בנזקי בהמה
יום ראשון – וארא:	י"ט טבת
מצוה נב.	שור הנסקל
יום שני:	כ' טבת
מצוה נג.	לדון בנזקי הבור
יום שלישי:	כ"א טבת
מצוה נד.	דין גנב בתשלומים
יום רביעי:	כ"ב טבת
מצוה נה.	לדון בנזקי הבער
יום חמישי:	כ"ג טבת
מצוה נו.	לדון בנזקי אש
ערב שבת:	כ"ד טבת
מצוה נז.	דין שומר חנם
שבת קודש:	כ"ה טבת
מצוה נח.	דין טוען ונטען
יום ראשון – בא:	כ"ו טבת
מצוה נט.	דין שומר שכר ושוכר
יום שני:	כ"ז טבת
מצוה ס.	דין השואל
יום שלישי:	כ"ח טבת
מצוה סא.	דין המפתה
יום רביעי:	כ"ט טבת
מצוה סב.	לא להחיות מכשפה

יום רביעי – ויגש:	א' טבת
מצוה לד.	שלא להרוג נקי
יום חמישי:	ב' טבת
מצוה לה.	איסור אשת איש
ערב שבת:	ג' טבת
מצוה לו.	גניבת נפש מישראל
שבת קודש:	ד' טבת
מצוה לז.	שלא להעיד שקר
יום ראשון – ויחי:	ה' טבת
מצוה לח.	שלא לחמוד
יום שני:	ו' טבת
מצוה לט.	לא לעשות צורת אדם
יום שלישי:	ז' טבת
מצוה מ.	לאו דגזית במזבח
יום רביעי:	ח' טבת
מצוה מא.	שלא לפסוע עליו
יום חמישי:	ט' טבת
מצוה מב.	דין עבד עברי
ערב שבת:	י' טבת
מצוה מג.	יעוד אמה עבריה
שבת קודש:	י"א טבת
מצוה מד.	מצות פדיונה
יום ראשון – שמות:	י"ב טבת
מצוה מה.	הקונה לא ימכרנה
יום שני:	י"ג טבת
מצוה מו.	שאר כסות ועונה
יום שלישי:	י"ד טבת
מצוה מז.	להרוג המחויב בחנק
יום רביעי:	ט"ו טבת
מצוה מח.	לא להכות אב ואם

מצוה לד

שלא להרג נפש (לא תעשה ב')

הזהיר הקדוש ברוך הוא לבני אדם שלא להרג נפש, שנאמר (שמות כ, יג) 'לא תרצח'. ובכלל רציחה הוא המלכין פני חברו ברבים.

מִשְׂרָשֵׁי הַמְצָוָה. כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרָא הָעוֹלָם לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת כְּדִי לִישְׁבוּ לְפָנָיו, וְכָל שֶׁפֶן שְׁלֹא נִחְרִיבֵהוּ בִּדְיָנוּ לְהַרְגוֹ וּלְאַבֵּד הַבְּרִיּוֹת הַמְיֻשְׁבֵּינֵי הָעוֹלָם (חינוך). גַּם כִּי מִי שֶׁהוּא שׁוֹפֵךְ דָּמִים כְּאִלוֹ מִמַּעַט הַדְּמוּת, דְּבִצְלָם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם¹, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ (מכילתא פר' בחודש ח)

משנה הלבות

על איזה מעשה חייב. ההורג על ידי גרמא פטור בדיני אדם. נתכון להרוג את זה והרג את זה פטור². עשרה שהרגו אחד כולן פטורין³, ואם האחרון הכהו מכה בכדי להמית האחרון חייב⁴.

רודף. הרודף אחר חבירו להרגו⁵, או אחר נערה המאורסה ואחר הזכר⁶, והבא במחותרת⁷, והרודף למסור ממון חבירו בידי גויים מותר להרגו⁸, ואם כבר עבר אין הורגין אותו אלא בבית דין⁹.

בן נח. בן נח נהרג על עוֹבְרָיו, ונהרג על הטריפה¹⁰. ואסור להרוג עכו"ם שאינו חייב מיתה¹¹, ושום בעל חיה¹². אבל המינין והאפיקורסין מורדין ולא מעלין¹³.

לד) על איזה נפש חייב. ההורג נפש בין בריא או חולה אפילו גוסס בידי שמים (אבל גוסס בידי אדם לא) ואפ' קטן שִׁכְלוּ לוֹ חֲדָשֵׁיו או ששהה ל' יום הרי זה נהרג עליהם¹⁴. המעמץ עיניו של גוסס כאילו שופך דמים¹⁵. ההורג בן ח', או ספק בן ח' ספק בן ט' פטור¹⁶. ההורג עוֹבֵר במעי אמו פטור, ואסור לעשות כן¹⁷. ההורג חרש שוטה וקטן חייב כעל כל אדם¹⁸, ודלא כמהר"י חאגיז בהלכות קטנות (סי' ל"ו). ההורג את הטריפה פטור. וכל אדם בחזקת שלם עד שלא יאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה ורפואה בידי אדם¹⁹. יתר אבר במקום שעושה טריפה אם ניטל, אי אמרינן כניטול דמי ופטור עליו ההורגו תלוי בשיטות הפוסקים²⁰.

לד) א. ראה ב"מ נח: ב. בראשית ט, ו. ג. רמב"ם הל' רוצח פ"ב ה"ו-ז. ד. יו"ד סי' של"ט ס"א. ה. עיין מגיד משנה הל' יבום פ"א ה"ה. מנחת חינוך. ו. רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"ד. ז. מנחת חינוך. ח. רמב"ם הל' רוצח פ"ב ה"ח. ט. עיין ש"ך ביו"ד סי' נ"ז ס"ק מ"ח. מנחת חינוך. י. רמב"ם שם פ"ב ה"ב-ג-ד, ופ"ג ה"י. יא. שם פ"ד ה"א. יב. שם ה"ו. יג. שם ה"ז. יד. רמב"ם שם פ"א ה"ו. טו. שם ה"י-יא. טז. רמב"ם הל' גניבה פ"ט ה"ז. יז. חו"מ סי' שפ"ח. יח. הל' רוצח שם ה"ב. יט. שם הל' מלכים פ"ט ה"ד. כ. שם. כא. שער המצוות (להאריז"ל) פר' נח. כב. רמב"ם שם הל' רוצח פ"ד ה"י-יא. יו"ד סי' קנ"ה, חו"מ סי' תכ"ה.

'מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שְׁנַכְנַם לְמַדִּינָה וְהֶעֱמִיד לוֹ אִיקוֹנִין וְעָשׂוּ לוֹ צְלָמִים וּמִבְּעוֹ
לוֹ מִמִּבְּעוֹת, לְאַחַר זְמַן כִּסּוֹ אִיקוֹנוֹתָיו וְשִׁבְרוּ אֶת צְלָמוֹתָיו וּפָסְלוּ אֶת
מִמִּבְּעוֹתָיו וּמִעֲטוּ בְּדַמּוֹתָיו שֶׁל מֶלֶךְ, כִּדּוּם מִי שֶׁהוּא שׁוֹפֵךְ דָּמִים מֵעֲלֵין
עָלָיו כְּאִלוֹ מְמַעַט הַדְּמוּת', וּלְפִיכֶךָ רוֹצֵחַ 'שׁוֹפֵךְ דָּמִים' לְשׁוֹן רַבִּים 'דָּמִים'
שְׁנַיִם, לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה, דְּשִׁלְשָׁה שְׁתַּפִּין בְּאֶדָם¹¹ וְעַל יְדֵי פְּעֻלָּתוֹ מִכְרִית
דְּמוּת שֶׁל מַעֲלָה וּמִפְרִיד נִשְׁמָה מִן הַגּוֹף לְמַטָּה, וּבִזְהַר (ח"ג קמ"א): 'מֵאֵן
דְּפָסִיק הָאִי מַעֲלָמָא כְּמֵאֵן דְּפָסִק הָאִי נִשְׁמָתָא' (רקנאמי פר' יתרו ד"ה לא תרצה.
מצודת דוד (רדב"ז) מצוה תעח).

סנהדרין ע"ז: רמב"ם הל' רוצח פ"א, ספר המצוות לא תעשה רפ"ט, סמ"ג לאוין ק"ם, סמ"ק
סי' פ"ב, יראים רמ"ה, יורה דעה סי' של"ט, חושן משפט סי' תכ"ה.

מצוה לה

שְׁלֹא לָבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ (לֹא תַעֲשֶׂה כ"א)

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לָבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ, שְׁנֵאמַר (שמות כ, יג)
'לֹא תִנְאַף', וּבֵא הַפְּרוּשׁ הַמְּקַבֵּל לְחַז"ל דְּסִתָּם לְשׁוֹן גְּאוּף מִשְׁמַע
בְּאִשֶּׁת אִישׁ, וְאִיכָא דִּילִיף לָהּ מְקָרָא (ויקרא יח, כ) דְּוָאֵל אִשֶּׁת עֲמִיתָךְ לֹא
תִתֵּן שְׂכַבְתָּךְ לְטַמְאָה בָּהּ'. וְנִכְלָל בְּזֶה שְׁלֹא יֵרֵד בְּתוֹךְ אֲמִנוֹת

משנה הלכות

שאר דינים. ובכלל הלאו דלא יהרוג הדיין נקי¹². והעובר ורצח במזיד והתראה הורגין אותו בסייף בבית דין סמוכין של עשרים ושלשה¹³, ובבן נח על פי עד אחד ובדיין אחד¹⁴ ולדעת קצת פוסקים¹⁵ אפילו על פי עצמו. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות ובבני נח.

לה) החיוב. הבא על אשת איש, הן ארוסה הן נשואה הן בת כהן, חייב מיתה. ומחולקין בדינין, אשת איש גמורה הוא והיא בחנק, נערה המאורסה שניהם בסקילה, נערה המאורסה והיא בת כהן, היא בשריפה והבועל בחנק¹⁶. היתה קטנה שקידשה אביה והיא יתרה מבת ג' שנים

נג. נדה לא. כד. עיין רמב"ן בספר תורת האדם. כה. שם פ"א ה"א, ובהל' סנהדרין פ"ה ה"ב. כו. שם הל' מלכים פ"ט הי"ד. כז. עיין מנחת חינוך מצוה כ"ו אות ה. (לה) א. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"א ה"ה.

חִבְרוּ כְמוֹ שְׁכֵתוֹב (יחזקאל יח, ו) 'וְאֵת אִשְׁתּוֹ רְעוּהוּ לֹא טִמְא' שְׁלֹא יֵרֵד לְאֲמוֹנוֹת חִבְרוּ (סנהדרין פא.).

מְשַׁרְשֵׁי הַמְצָוָה. כִּי רָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבְרִיאַת הָעוֹלָם שְׁיִבְרָאוּ כָּל אֶחָד לְמִינֵהוּ וְלֹא יִתְעַרְבוּ מִיַּן בְּמִין וְאִפְלוּ בְּעִשְׂבִּים, כָּל שֶׁבֶן שְׁיִהְיֶה זָרַע אֲנָשִׁים יְדוּעַ שֶׁל מִי הוּא וְלֹא יִתְעַרְבוּ זֶה עִם זֶה, גַּם כִּי עַל יְדֵי נְאוּף אָדָם לֹא יִכִּיר אֶת קְרוֹבָיו הָאֲסוּרוֹת עָלָיו, וְלֹא יִכְבֵּד הָאֲבוֹת (חינוך), וְנִמְצָא הָאָב נוֹשֵׂא אֶת בְּתוּ וְאֵחָ אֶת אֲחֹתוֹ, וְהַמְמֹזֵר יִכֶּה אֶת אָבִיו בְּחֻשְׁבוֹ שְׂאִינּוֹ אָבִיו, וְהַבֵּית דִּין שְׁחוֹשְׁבִין שֶׁהוּא אָבִיו יְמִיתוּהוּ שְׁלֹא בְּדִין (אלה המצוות (חאגיז) מצוה לה)². גַּם יֵשׁ בְּזֶה גִּזְלֵ וְחֻמָּס, וּמִלְכָּד שֶׁגִּזְלֵ אֶת אִשְׁתּוֹ תַּחְתּוֹ יֵשׁ

משנה הלכות

באבר מת פטור³. הבא על המתה פטור, בעל את הטריפה חייב⁴. ואשת איש נקראת כל שמקודשת למי שתופסין בה קידושין ואפילו באיסור עשה או לאו⁵.

באישים שונים. חרש שוטה וקטן אין להם קידושין מדאורייתא³. קטנה אפילו שוטה שקיבל בה אביה קידושין מקודשת דאורייתא³. קטן אם קידש לו אביו אשה דעת ר"י בר ברזילי דמקודשת מטעם זכיה ונחלקו עליו הפוסקים⁷. (ועיין מה שכתבתי בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' קפג-קפד). בן נח הבא על אשת איש נהרג עליה וכן הבא על אשת חברו, אבל ישראל

הבועל במיתה והיא בלא כלום, היא גדולה והבועל קטן בן ט' שנים ויום אחד היא במיתה והבועל בלא כלום, דקטנים לאו בני עונשין הן, ומכין אותו מדרבנן⁶. גיורת ומשוחררת הבא עליה בחנק אפילו ארוסה, ודוקא נערה דקטנה אין קידושיה קידושין⁶. היתה הורתה ולידתה בקדושה והיא נערה המאורסה בסקילה¹.

פרטי דינים. ובכל העריות המערה (כלומר שהכניס רוב העטרה) כגומר חוץ משפחה חרופה¹. והעדים אין צריכין לראות כמכחול בשפופרת לרוב פוסקים⁸ ודעת רבינו בעל הלכות גדולות דצריכים. בעל

ב. ע"ע סמ"ג לא תעשה פה. ג. שם הי"ג. ד. עיין רמב"ם הל' גניבה פ"א ה"י, ומגיד משנה שם. ה. מנחת חינוך ע"פ כתובות מד. ו. שם ע"פ כתובות מד: ז. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"א ה"י, ופ"ג הי"ד. ובהל' שגגות פ"ט ה"ד. אבן העזר סי' כ' ס"א בהג"ה. ח. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"א ה"יט. אבן העזר סי' כ' ס"א. ט. רמב"ם שם הי"א. א. טור אבן העזר שם. י. רמב"ם שם הי"ב. טור שם. יא. רמב"ם הל' אישות פ"ד הט"ו. אבן העזר סי' י"ח ס"א. יב. רמב"ם שם פ"ד הי"א. אבן העזר סי' ל"ז ס"א, וסי' מ"ד ס"א-ב. יג. רמב"ם שם פ"ג הי"ב. אבן העזר סי' ל"ז ס"א. יד. מהרי"ק שורש ל"ב, והובא במשנה למלך הל' גירושין פ"ו ה"ג, ובמנחת חינוך.

גַּם גָּזַל מִמּוֹן שְׁמַעְבִּיר לְבֵן שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ (חינוך. אלה המצות שם), וּכְמוֹ שְׂאִיתָא
 בְּמִדְרַשׁ (במ"ד מ, י) "וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל" (במדבר ה, יב), מַעֲלָה כְּפֹלָה שְׁמַעֲלָה בּוֹ
 בְּנַפְשׁוֹת וּבְכַמּוֹן, שְׁהֵכִיזָה נַפְשׁוֹת אַחֲרוֹת לְקַחַת לוֹ מְמוֹנוֹ (אלה המצות שם).
 גַּם כִּי גֹרֵם לְאִבּוֹד נַפְשׁוֹת, כִּי טָבַע הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם שְׁמַקְנֵאִין עַל הַנּוֹאֵף
 בַּת זִוְגָם וַיּוֹרְדִים לְחַיִּים עִם הַנּוֹאֵף, וְגֹרֵם הַרְבֵּה תַקְלוֹת לְבַד מֵאֵלָה (חינוך).

סנהדרין נב: נה: פד: כתובות מד. מט. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"א ופ"ג, ספר המצוות לא
 תעשה שמ"ז, סמ"ג לאוין צ"ו, סמ"ק סי' ד"ש, יראים רי"ד, אבן העזר סי' י"ז וסי' כ-כא.

מצוה לו

שְׁלֵא לְגַנֵּב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל (לא תעשה כ"ב)

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא לְגַנֵּב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר (שמות כ, יג) 'לֹא
 תִּגְנֹב', וְכֹא הַפְּרוֹשׁ בְּקַבְּלָה מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שְׁבִגְוֵיב
 נַפְשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

משנה הלכות

והכניסו ברשותו והשתמש בו אפילו אין
 בשימוש שוה פרוטה, ומכרו לאחרים חייב
 מיתה, ומיתתו בחנק^א.

פטורים שונים. גנבו כשהוא ישן ומכרו
 כשהוא ישן פטור^ב. נתנו במתנה
 פטור^ג. הגונב אחד מבני ביתו הסמוכין על
 שולחנו, ומלמד תינוקות שגנב אחד מן
 התלמידים אינו חייב עד שיוציאו מרשותו
 וישתמש בו וימכרנו לאחרים^ד. מכר אשה
 לעוברה איבעיא דלא איפשטא אי חייב^ה
 ואזלינן לקולא^ו. מכר האם ושייר העיבור
 גם כן פטור^ז. גונב אחיו קטן, והאפטורופסים

הבא על אשת בן נח אף על גב דעבר על
 איסור דאורייתא אינו נהרג והיא נהרגת^ט.
 ובישראל חייב בין כדרכה בין שלא כדרכה^י,
 ובבן נח אינו חייב אלא כדרכה^{יא}. בן נח
 שייחד שפחה לעבדו ובא עליה חייב מיתה^{יב}.
 ונוהג בכל באי עולם. ובישראל העובר במזיד
 ובהתראה חייב מיתה, ובמזיד בלא התראה
 כרת, ובשווג חייב חטאת. ונוהגת בכל מקום
 ובכל זמן.

(לו) אופן החיוב. הגונב נפש מישראל בין
 גדול בין קטן, אפילו תינוק בן
 יומו שְׁקָלוֹ לוֹ חַדְשִׁיו, ואפילו עבד משוחרר,

טו. מנחת חינוך. טז. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"א ה"י. אבן העזר סי' כ' ס"א בהג"ה. יז. רמב"ם הל' מלכים
 פ"ט ה"ז. יח. שם ה"ח. (לו) א. רמב"ם הל' גניבה פ"ט ה"א-ב וה"ו. ב. שם ה"ג. ג. מנחת חינוך. ד. רמב"ם
 שם ה"ה. ה. בסנהדרין פה: ו. רמב"ם שם ה"ד. ז. מנחת חינוך.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי הַגּוֹנֵב נִפְשׁ מִרְבֵּה פֶשַׁע וְחַטָּא, מִרְחִיק הַנִּגְנֵב מִשְׂאָרָיו וּמִיִּדְעָיו וַיִּתְגַּלְגַּל לְזֶה רְעוֹת רְבוֹת וְצָרוֹת, וְאִף אוֹלֵי יִהְרָגְהוּ קוֹנוֹ בְּעֶבְרוֹ עַל רְצוֹנוֹ (ציוני פר' יתרו ד"ה לא תגנוב). גַּם כִּי אִם מָכְרוּ לְגוֹי הָרִי מִפְּקִיעוֹ מִכָּל הַמִּצְוֹת וְעוֹבֵר עַל כַּמָּה מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְאִפְלוּ אִם מָכְרוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּתוֹרַת עֶבֶד כְּנַעֲנִי מוֹכְרוֹ, שְׂאֵם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה קוֹנֵהוּ, וְנִמְצָא מִפְּקִיעוֹ מִכָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמַן גָּרְמָא וּמִתִּירוֹ בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית וּמוֹלִיד עֲבָדִים וְשׁוֹב אֵין לָהֶם תִּקְנָה (אלה המצות (חאגיז) מצוה לו). וְעוֹד כִּי הוּא מְכַחֵשׁ יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, כִּי הוּא יִתְפַּרֵּד הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים וְזֶה מְכַנֵּס בֶּן חוֹרֵין לְעֶבֶד, וְאִזֵּן שֶׁשְׂמָעָה בְּסִינֵי 'כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים' וְהוּא מְעַבֵּד אוֹתָם לְאַחֵרִים רָאוּי לְעֲנֹשׁ גָּדוֹל (עיין אלה המצות שם. ומעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה כא).

סנהדרין פה: רמב"ם הל' גניבה פ"ט, ספר המצוות לא תעשה רמ"ג, סמ"ג לאוין קנ"ד, סמ"ק ס' רס"ג, יראים רנ"ג, מאה שערים (על המצוות) שער ס"ז.

משנה הלכות

שגנבו את היתומים פטורים^ט. גונב חציו עבד וּחֲצִיו בֶּן חוֹרֵין פְּטוּר.^י
 תגנוב' והמוכר על 'לא ימכרו', ואין לוקין על לאוין אלו שניתנו לאזהרת מיתת בית דין^{יא}. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות, ואין עונשין אלא בבית דין סמוכין.

וַאֲחַד הַגּוֹנֵב וְאֲחַד הַמוֹכֵר שְׁנֵיהֶם עוֹבְרִין בְּלֹא, הַגּוֹנֵב עַל 'לֹא

מצוה לו

שלא להעיד שקר (לא תעשה כ"ג)

הזהיר הקדוש ברוך הוא לעם קדשו שלא להעיד עדות שקר, שנאמר (שמות כ, יג) 'לא תענה ברעך עד שקר'. ונכפלה במקום אחר (דברים ה, יז) 'עד שא'.

משרשי המצוה. פי בעדות האמת העולם עומד, שכל דברי לבות בני אדם מתאמתין ומתבטלין על ידי עדות אנשים, ואם פן עדות שקר סבה לחרבן הישוב (חינוך), ויהיה אפשר לגזול ולשפד דם נקי על ידי עדות שקר, והוא חרבן העולם חס וחלילה, והמעיד עדות שקר כופר

משנה הלכות

שאר סוגי עדות שעוברים בה. עד אחד במקום שמועיל עדותו והעיד שקר עובר על לאו זה^א. העיד עדות שוא, שאינו מחייבו כלום, עובר^ב. עד כשר לא יצטרף עם עד פסול להעיד אפילו אמת^ג. המעיד מפי אחרים אפילו אמת עובר^ד. לא יעמוד עם עד אחד אפילו לא להעיד כדי שכנגדו יפחד ויודה, ומדבר שקר תרחק^ה.

החייבים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים. והעובר עליו, אם העידו שקר והוזמו בממון חייבים לשלם כאשר רצה לעשות לאחיו, ובמיתה כן יעשה לו^ו, ודוקא שלא הרגו עוד למי שרצו להרגו, דגזירת הכתוב הוא שאם כבר הרגו אין הורגין אותן^ז, והרמב"ן (דברים יט, יט) כתב 'אם נהרג

(לז) **עדות המועיל.** המעיד עדות שקר דוקא בבית דין, ושלא בבית דין אינו אלא כמוציא שם רע. ובדיני איסור והיתר להתיר או לאיסור אין צריך בית דין ומועיל אפילו שלא בבית דין^א.

פסולי עדות. ועשרה הן פסולין להעיד, נשים, ועבדים, קטנים, חרשים, שוטים, סומין, רשעים, אנשים בזויים, קרובים, נגעי בעדות^ב. מצוה על הבית דין לחקור ולדרוש העדים^ג.

עדות בשטר. עדות בכתב לדעת רבינו תם^ד מהני כשראו להעיד על פה. ועובר על לאו זה כשיבא הכתב לבית דין, עדות בשטר עובר מיד כשחתם^ה.

(לז) א. מנחת חינוך, ועיין רמ"א חו"מ סי' כ"ח ס"א. ב. רמב"ם הל' עדות פ"ט ה"א. חו"מ סי' ל"ג ס"א, וסי' ל"ד ס"א וסי"ח-יט, וסי' ל"ה ס"א ח' י"א י"ד, וסי' ל"ז ס"א. ג. רמב"ם שם פ"א ה"ד. ד. ב"ב מ. ד"ה מחאה, טור חו"מ סי' כ"ח. ה. עיין נתיבות סי' כ"ח ביאורים סק"ז. ו. עיין מנחת חינוך אות ב. ז. רמב"ן דברים ה, יז. ח. רמב"ם שם פ"י ה"א. ט. רמב"ם שם פ"ז ה"א. י. שם ה"ו. יא. שם פ"ח ה"א. יב. שם פ"כ ה"ב.

בְּקוֹנוֹ שֶׁהוּא הָעוֹמֵד בְּדַעַת הַדִּינִין, וְהוּא מַעֲיֵד לְפָנָיו קוֹנוֹ בְּשִׁקְרָה, נִמְצָא
אוֹמֵר חֵם וְחִלְלָה 'אֵיכָה יָדַע וְגו' וְיֵשׁ דַּעָה, וְהָרִי הוּא כּוֹפֵר בְּעֶקֶר (דוד

פיקודך מצוה לו, חלק המחשבה אות יד)¹⁰.

סנהדרין כט. לו. רמב"ם הל' עדות פ"ז, ספר המצוות לא תעשה רפ"ה, סמ"ג לאוין רמ"ז,
סמ"ק רל"ו, יראים רמ"ג, חושן משפט סי' כ"ח.

מצוה לח

לא תחמד (לא תעשה כ"ד)

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לְחַמֵּד דְּבַר שֶׁל חֵבֵרוֹ, וְהִינוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
תַּחְבוּלָה לְקַחַת לָנוּ מֵהַ שֶׁהוּא לְזוּלְתַנּוּ, שְׁנֵאמַר (שמות כ, יד) 'לֹא
תַחְמַד', וּבְדַבְרוֹת אַחֲרוֹנוֹת כְּתִיב (דברים ז, כה) 'לֹא תַתְאוּהוּ, לְחֵיבוֹ בְּב' לְאוּיִן.

משנה הלכות

דאינו חייב אלא אחת¹¹, ויש סוברין¹² דהטעם
דאין לוקין על לאו זה כיון דאין בו מעשה,
ויש אומרים¹³ משום שחייב בתשלומין. ויש
אומרים¹⁴ דביהיב דמי לא מקרי חמסן כלל.
ויש מחלקין¹⁵ בין נתרצה המוכר ואמר רוצה
אני או לא אמר רוצה אני.

מלקות. והנה הראב"ד הקשה להרמב"ם דאין
לוקין על לאו זה משום דאין בו
מעשה, וזה לשונו 'לא ראיתי תימה גדולה
מזה, והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ, אבל
הוי ליה למימר משום דחייב בתשלומין עיין
שם, ועיין באחרונים. ולענינות דעתי יש לפרש
שיטת הרמב"ם דסבירא ליה דכיון דאי נתן
ממון עבור החפץ הרי קנה החפץ בעד

נחשוב שהיה אמת, שלא יתן ה' השופטים
הצדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי כי
המשפט לאלקים הוא ובקרב אלקים ישפוט.
והנה כל זה מעלה גדולה בשופטי ישראל
וההבטחה שהקדוש ברוך הוא מסכים על ידם
ומהם בדבר המשפט והוא ינחם בדרך אמת.
ובמקום שאי אפשר לקיים דין הזמה, כעדות
בן גרושה ובן חלוצה חייב מלקות אף שאין
בו מעשה¹⁶.

לח) מהות האיסור. חמדה הוא שמשתדל
להוציא מחשבתו לפועל¹⁷,
ותאוה הוא בלב¹⁸, ואינו נגמר הלאו ללקות
עליו עד שיעשה מעשה¹⁹. נתן דמים חייב
אחת לא נתן עובר בשתיים²⁰, ויש חולקין

יג. עיין טעמי מצוות (לר"מ הבבלי) לא תעשה כג. יד. ע"פ תהלים עג, יא: 'ואמרו איכה ידע אל ויש דעה
בעליון. טו. בשם ר"מ הבבלי שם. טז. רמב"ם שם ה"ח. לח) א. רמב"ם הל' גזילה פ"א ה"ט. ב. שם ה"י.
ג. רמב"ם שם ה"ט. ד. שם ה"ט וה"ב. ה. שם בהגהות מיימוניות אות ו, סמ"ג. ו. רמב"ם שם ה"ט. ז. הראב"ד
שם. ח. עיין תוס' סנהדרין כה: ד"ה מעיקרא, ועיין מנחת חינוך. ט. ראב"ד שם.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. שְׁמַחֲשֶׁבָה רְעָה זו גֹרֶמֶת תִּקְלוֹת הַרְפָּה, וְכֶרֶם נְבוֹת
 יוֹכִיחַ, וְכֹתִיב (מיכה ב, ב) 'וְחָמְדוּ שָׂדוֹת וְגִזְלוּ'.^א וְנִחַתְמוּ עֲשֶׂרֶת
 הַדְּבָרוֹת בְּלֹא זוּ, שֶׁהַחֹמֵד עוֹבֵר בְּכֻלָּן. וְאָמַר הַתְּנָא (אבות פ"ד מכ"א) 'הַקְּנָאָה
 וְהַתְּאֹוָה וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִין מִן הָעוֹלָם'. וְאוֹי לוֹ לַחֹמֵד שֶׁכָּל יָמָיו מִכְּאוֹכִים,
 וְאֲשֵׁרֵי הַשְּׂמִיחַ בְּחֻלְקוֹ (פועל צדק (לבעל הש"ך) לא תעשה כד). וְאָמְרוּ חַז"ל (סוטה מ). 'כָּל
 הַנוֹתֵן עֵינָיו בְּאִינוֹ שָׁלוֹ גַם אֶת שָׁלוֹ מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ' (ועיין שם מ:). וּמְשָׁלוּ חֲכָמִים
 בְּזָה לְעוֹרֵב שֶׁגִּנֵּב מִכָּל עוֹף נּוֹצֵה אַחַת וְהַתְּנָאָה בְּזָה, לְסוֹף הַכִּירוֹ הָעוֹפוֹת
 בְּזָה וְנִטְלוּ כָּל אֶחָד נּוֹצֵתוֹ וְנִשְׂאָר מְכַעַר בְּיוֹתֵר גַּם מְשָׁלוּ (מובא בסמ"ק סי' יט).

ב"מ ה: רמב"ם הל' גזילה פ"א, ספר המצוות לא תעשה רס"ה, סמ"ג לאוין קנ"ח, סמ"ק י"ט,
 יראים רנ"ד, חושן משפט סי' שני"ט ובסי' ל"ד, אבן העזר סי' כ"ח.

מצוה לט

שָׁלֵא לַעֲשׂוֹת צוֹרֵת אָדָם (לא תעשה כ"ה)

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁלֵא לַעֲשׂוֹת צוֹרֵת אָדָם מִשּׁוּם דְּבַר הֵן מִתְּכַתֵּת
 אוֹ עֵץ אוֹ אֶבֶן אֶפְלוֹ לְנוֹי, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב, כ) 'לֹא תַעֲשׂוּן אֶתִּי

משנה הלבית

ואפשר שחייב על כל ביאה וביאה^{טו}. החומד
 חפץ של עכו"ם אינו עובר בלאו זה ד'לא
 תחמוד רעך' כתיב^{טז}. ונוהג בכל מקום ובכל
 זמן בזכרים ונקבות.

(לט) על איזו צורה עוברים. אינו אסור רק
 צורת אדם ושתהא בולטת^א. טבעת
 שיש עליה חותם בולטת מותר לחתום בה
 ואסור להניחה, שוקעת מותר להניחה ואסור
 לחתום בה^ב. ובכלל האיסור לעשות צורת

הממון, אם כן היכא דלא נתן ממון נמי
 האיסור הוא החמדה ולא הנקיטת חפץ,
 דהחפץ נתן לו השני ובחמדה ליכא מעשה,
 ואף שנעשה מעשה אבל האיסור הוא
 החמדה, והבן וצריך עיון.

בחפצים שונים. ואינו עובר בחומד פחות
 משוה פרוטה^ג. ושייך לאו זה גם
 בחומד אשת חבירו^ד, ואם גרשה חבירו מחמת
 שהפציר בו זה ונשאה עובר על לאו זה^ה,

י. מלכים א כא, א-יט. ועיין חינוך כאן. יא. טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה כד. יב. מנחת חינוך ד"ה
 לכאורה. יג. רמב"ם שם ה"י. יד. מנחת חינוך. טו. עיין מנחת חינוך. טז. מנחת חינוך. **(לט)** א. רמב"ם הל'
 עכו"ם פ"ג ה"י. יו"ד סי' קמ"א ס"ד. ב. רמב"ם שם ה"א. יו"ד שם ס"ה.

אֱלֹהֵי כֶסֶף. וְגַם דָּרְשׁוּ מִזֶּה בְּסִנְהֶדְרִין (:) שְׁלֹא לְהַעֲמִיד דִּין בְּשִׁבְלֵי כֶסֶף וּזְהִבוּ שְׁנֵתַי.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שְׁמֵי שִׁיזִיר בְּלָבוּ יִפִּי צוּרְתוֹ מִיַּד נִתְפָּס וְהָיָה עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רָצָה לְהִרְחִיק אֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׁמִיץ עֲבוּדָה זָרָה, לְכַךְ נֶאֱסַר לָהֶם לַעֲשׂוֹת אֲפֵלוּ לְנוֹי. וּבֵא הָאֲזוּהָרָה בְּלִשׁוֹן 'אֲתִי', כִּי בְּצִלְם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם וְלִכֵּן 'לֹא תַעֲשׂוּן אוֹתִי', אַף כִּי הַכּוֹנֵן בְּפֶסֶק מִצַּד הַשִּׁבְלֵי שְׁנֵתַן בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲבָל אֵין דְּמִיּוֹן שׁוֹם צִלְם אַחֵר כָּלֵל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּבְיָכוֹל בֵּינוּ וּבֵין שׁוֹם בְּרִיָּה חֵם וְחִלְיָה (חִינוּךְ).

ר"ה כד: ע"ז מב: מג: רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג והל' בית הבחירה פ"ו, ספר המצוות לא תעשה ד', סמ"ג לאון כ"ב, סמ"ק קס"ב, וראים מצוה ס"ד, יורה דעה סי' קמ"א.

משנה הלבית

דאינו מתכון מותר, ועוד דאינו עושה ממש כדמות מאזנים שבמזלות, רק משנה ומותר. ולפי זה אם כן לכאורה נפל פיתא בבירא, דלעולם אי אפשר לעשות ממש כדמות מזלות, רק קטן ממנו ומשנה הוא ויש להתיר. מותר לעשות צורת אריה לרפואה כי אין בשמים דמות אריה לבדו.

חומר האיסור. עבר ועשה צורה בולטת דעת הרמב"ם^א דלוקה, ויש חולקין^ב. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

חמה ולבנה כוכבים ומזלות! וכן אסור לעשות לאחרים! תבנית אולם מנורה של שבעה קנים של מתכות אסור, ושאינה של מתכות מותר לעשות אפילו של ז' קנים^ג.

צורת מזל אחד. והב"ח^ד כתב דאפילו מזל אחד לחוד אסור לעשות. ובמנחת חינוך הקשה דלדעת הב"ח^ה היא אסור לעשות מאזנים לשקול, דמזל מאזנים משמש בתשרי, וכ"ק זקיני בשו"ת בית שערים באורח חיים (סי' רל"ז) כתב בפשיטות כיון

ג. עיין רש"י שם ד"ה אלוה הבא בשביל כסף. ד. בראשית ט, ו. ה. ראה ר"ה כד: ו. רמב"ם שם הי"א. יו"ד שם ס"ד. ז. רמב"ם שם ה"ט. יו"ד שם, ש"ך ס"ק כ"ב, וט"ז ס"ק ת. ח. יו"ד שם ס"ח. וש"ך ס"ק ל"ה. ט. יו"ד שם בקונטרס אחרון, הובא בש"ך ס"ק ל. י. שו"ת הרשב"א ח"א סי' קס"ז וסי' תי"ג. יא. שם ה"י. יב. חינוך.

מצוה מ

שלא לבנות מזבח גזית (לא תעשה כ"ו)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא לבנות מזבח מאבנים שנגע בהם ברזל, שְׁנֵאמֵר (שמות כ, כב) 'וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֹתוֹן גִּזִּית'.

מִשְׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה. מֵה שְׁאֵמְרוּ חֲז"ל (תנחומא יתרו ז') 'הַמִּזְבֵּחַ נִבְרָא לְהֶאֱרִיךְ יָמָיו שֶׁל אָדָם וְהַבְּרִזָּל לְקַצֵּר יָמָיו שֶׁל אָדָם, וְאִינוּ בְּרִיךְ שְׁיוֹנֵף הַמִּקְצֵר עַל הַמֶּאֱרִיךְ'.^א גַּם שְׁלֹא יֵהָא כְּבוֹד הַמִּזְבֵּחַ שֶׁתִּהְיֶה מִקְצֵת הָאֲבָן בְּנוֹי בְּמִזְבֵּחַ ה' וּמִקְצֵתָהּ מְשַׁלֶּכֶת בְּאֲשֵׁפֶתוֹת (עיין אבן עזרא שמות שם ד"ה כי חרבך)^ב. וּבַמִּדְרָשׁ 'רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי אוֹמֵר הָיוּ אוֹמְרִים 'אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת' (דברים כו, ו)

משנה הלכות

חמישה טפחים^א. וכבש היה בנוי לדרומו ארכו ל"ב על רוחב ט"ז, אורו מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח^ב.

בנינו. כיצד בונין אותו מביאין אבנים שלמות גדולות וקטנות מן הים^ט, ומביא סיד וזפת וקונייא וממחה ושופך לתוך מלבן גדול כמידתו, ובונה ועולה^ז.

אם הונף עליהם ברזל. הניף עליהם ברזל פסלם^א, ולדעת התוס"י^ב קודם שהוקדשו האבנים אין בהם משום 'לא תניף עליהם ברזל'. בנה אבן או ב' גזוז הן פסולות וכל המזבח כשר, וכן אם נגע ברזל במזבח בנוי

מ) מקום המזבח. המזבח מקומו מכוון, הוא המקום שהקריב עליו אדם הראשון קרבן כשנברא, ומשם נברא, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המקום אשר נעקד עליו יצחק אבינו עליו השלום^ז, ואין משנין אותו ממקומו לעולם^ה. אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא^ז.

מידותיו. מידת ארכו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב אמות ועשר אמות קומתו, שלש אמות מקום המערכה. ונמדד באמות בת ששה טפחים, והיסוד וקרנות באמה בת

מ) א. הובא ברבינו בחיי שמות שם. ב. הובא בפועל צדק (לבעל הש"ך) לא תעשה כו. ובאלה המצות (חאגיז) מצוה מ. ורבינו בחיי שם. ג. ילקו"ש שמות שו. מכילתא פ"ב בחודש פ"א. ספרא קדושים יא. ועיין תנחומא שם. ד. רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ב ה"ב. ה. שם ה"א. ו. בר"י ד, ת. ז. רמב"ם שם ה"ה-ו, וכסף משנה שם. ח. שם ה"ג. ט. תוס' סוכה מט. ד"ה שכל מזבח, ורמב"ם שם פ"א ה"ד. י. רמב"ם שם הט"ז. יא. שם פ"א הט"ו. יב. סוכה שם.

שִׁמְטִילוֹת שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים, וְמָה אֲכַנִּים שְׁאִינָן רוֹאוֹת
 וְלֹא שׁוֹמְעוֹת אָמַר הַכְּתוּב 'לֹא תִגִּיף עֲלֵיהֶם בְּרוֹל' (שם, ה), הַמְּטִיל שְׁלוֹם
 בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ בֵּין עִיר לְעִיר בֵּין מְשַׁפְּחָה לְמְשַׁפְּחָה עַל
 אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁלֹא תִבְיָאֵהוּ פְּרַעֲנִיּוֹת, לְכָךְ נֶאֱמַר (תהלים לד, טו) 'בִּקְשׁ
 שְׁלוֹם וְרַדְפֵהוּ'.

מידות פרק ג, רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א, ספר המצוות לא תעשה ע"ט, סמ"ג לאוין ר"צ,
 יראים שכ"ו.

מצוה מא

לֹא תַעֲלֶה כְּמַעֲלַת עַל מִזְבְּחִי (לא תעשה כ"ז)

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לַעֲלוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּמַדְרַגּוֹת, שְׁנֶאֱמַר (שמות
 כ, כג) 'לֹא תַעֲלֶה כְּמַעֲלַת עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרוֹתְךָ עָלָיו'.

מִשְׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׁצִוְתָה הַתּוֹרָה שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מְדַרְגּוֹת וְלֹא יִפְסִיעַ פְּסִיעָה
 גְּסָה בְּמָקוֹם כְּפָרָה בְּדִי לְקַבֵּעַ בְּנַפְשׁוֹ קִדְשָׁת וְחִשְׁבֵיבוֹת הַמָּקוֹם (עין

משנה הלכות

מקום שנגע נפסל ויטול האבן ויניח אחר
 במקומו וכשר.¹
 פעמיים בשנה לא ילבינוהו בברזל.² מפי
 השמועה למדו דמזבח אבנים חובה, ואין
 עושין אותו מאדמה.³

שיעור פגם ושאר פרטים. אבנים שלמות
 ולא פגומות. שיעור הפגם באבנים
 בכל שהוא,⁴ ובסיד הפגם טפח לדעת
 הרמב"ם,⁵ ורש"י (חולין יח. ד"ה באבנא)
 והיראים כתבו להיפך בסיד כדי שתחגור
 בציפורן כל שהוא, ובאבנים טפח. ותלוי בפל'
 הגמרא בחולין (יח.) 'ג' פגימות לא קשיא הא
 בסידא הא באבנים'. כשמלבנין המזבח

מא) החיוב. העולה או יורד מהמזבח או מן
 הכבש בפסיעה גסה חייב
 מלקות.⁶
צורת הכבש. והכבש שעשו למזבח היה
 משופע למעלה ולא מדריגות.⁷ ארכו
 ל"ב אמה ורחבו ט"ז וגבהו תשע אמות פחות
 שתות.⁸

יג. רמב"ם שם פ"א הט"ז. יד. שם פ"א הי"ד-טו. טו. שם פ"ב הי"ח. טז. רמב"ם שם פ"א הט"ז. יז. שם
 הי"ג. מא) א. חינוך ומשנה למלך הל' בית הבחירה פ"א הי"ז. ב. רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א הי"ז. ג. שם
 פ"ב הי"ג.

חינוך. ועיין אלה המצוות (האגיו) מצוה מא). ומכאן אמרו חכמים במכילתא (פר' בחודש יא) 'ומה אם אכנים של מזבח שאין בהם חיות אמר הפתוב לא תנהג בהן מנהג בזיון, חכרך שהוא נברא בצלם אלקים ובדמותו על אחת כמה וכמה שלא תנהג בו מנהג בזיון'. גם רמזו בזה (מעמי מצות לר"מ הבבלי) לא תעשה כו) שלא ירבה בשבח חברו לפני שונאו שמתוך כך תגלה ערותו וחרפתו. גם סמכו דאין בודקין מן המזבח ולמעלה, וזהו 'ולא תעלה במעלת על מזבחי' (מעמי מצות שם).

רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א, ספר המצוות לא תעשה פ', סמ"ג לאוין רצ"א, יראים שכ"ז.

פְּרִשְׁת מִשְׁפָּטִים יֵשׁ בָּהּ כ"ג מִצְוֹת עֲשֵׂה וְל' מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה

מצוה מב

לְדוֹן דִּין עֶבֶד עֲבָרִי (מצוֹת עֲשֵׂה ט"ו)

צְנוּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְדוֹן דִּין עֶבֶד עֲבָרִי, שְׁנֵאמַר (שמות כא, ב) 'כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יָצֵא'.

משנה הלכות

ירוץ לחוץ בפסיעות קטנות^ה. ונוהג בזמן הבית בזכרים ונקבות.

מב) מוכר עצמו ומכרוהו בית דין. ב' מיני עבדי עברי הם, מכרוהו בית דין גניבתו שאין לו לשלם הקרן, ומוכר עצמו מפני דחקו שאין לו כלום להתפרנס. שניהן נקנין בכסף ובשטר^א וקונין עצמן בשנים וביובל^ב, בגרעון כסף^ג, בשטר שחרור^ד,

הילוך המותר. מהלך בה עקב בצד גודל וגודל בצד עקב^ה, ויש פוסקים^ו דגודל בצד עקב לאו דוקא, אלא פסיעה גסה הוא דאסור. ודעת הרמב"ם^ז והסמ"ג^ח והחינוך והיראים דבין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה עובר על זה, אבל התוס' ישנים (יומא כב. ד"ה בזמן שהן מרובין) סבירא להו דוקא בשעת עבודה אסור ולכהנים דוקא. נטמא הכהן על המזבח אל יפסיע פסיעה גסה אלא

ד. עיין קידושין עו: פסחים ג: ה. מכלתא פר' בחודש יא. ו. חינוך. ורמב"ם בספר המצוות לאוין פ'. ז. נראה שכן הבין המנחת חינוך מדברי הרמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ג הכ"ד. ח. מנחת חינוך. **מב) א.** רמב"ם הל' עבדים פ"ב ה"א. ב. שם ה"ב-ג. ג. שם ה"ח. ד. שם ה"א.

מְשַׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה. לִזְכֹּר מַעֲשֵׂי בְּרֵאשִׁית שָׂאל אֶחָד בְּרֵאָנוּ, שֶׁהֵם שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וְלָכֵן 'שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד' וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, עַל כֵּן בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית 'יֵצֵא לַחֲפְשֵׁי חֲנָם'. וְלִזְכֹּר יְצִיאַת מִצְרַיִם כִּי עֲבָדִים הָיִינוּ וַיּוֹצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּחֶסֶדוֹ הַגָּדוֹל, וְלָכֵן צְוָה לָעַם קְדָשׁוֹ לְקַבֵּעַ בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ מִדַּת הַרְחֻמְנוּת וְהַחֲסָד וְלִרְחֹם לְכָל מִי שֶׁהוּא תַּחַת יְדֵינוֹ, וְלָפִי שֶׁהוֹצִיאָנוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל צְוָה לְהַעֲנִיק לְעַבְדְּ עֲבָרֵי כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא לַחֲרוּת, וְזָכַר לְמַעֲמַד הַר סִינַי שֶׁנַּעֲשִׂינוּ בְּנֵי חוֹרֵין, וְלָכֵן יֵצֵא לַחֲפְשֵׁי בֶן חוֹרֵין (עֵינֵי אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת (חֲאנִיז) מִצְוָה מִב). גַּם רָמְזוּ לִימֵי שְׁנוֹתֵינוּ כְּהֵם שְׁבַעִים שָׁנָה, עֲבָדִים לְיוֹצֵר כָּל, וְשֵׁשׁ

משנה הלכות

נרצע. הנרצע אינו יוצא בגרעון כסף². ואינו עובד את הבן³. ואינו נרצע אלא אם כן היה לו שפחה ובנים, וגם האדון יש לו אשה ובנים, ואוהבים זה לזה גם העבד והאדון ואינם חולים⁷. ויאמר ב' פעמים 'לא אצא'¹⁰. עבד שהוא כהן אינו נרצע¹⁰.

גאולת קרובים. מוכר עצמו לעכו"ם נגאל בקרובים, ונגאל לחצאין, ובישראל אינו נגאל בקרובים ואינו נגאל לחצאין¹ וכן מכרוהו בית דין¹¹.

מי לא נמכר. אשה אינה נמכרת בבית דין, ועל ידי עצמה נחלקו הפוסקים¹², ואינה קונה עבד מפני החשד. גר אינו נקנה בעבד עברי¹³, טומטום ואנדרוגינוס אינם נמכרים בעבד עברי¹⁴. ונוהג בזמן שהיובל נוהג בזכרים אבל לא בנקיבות.

ובמיתת האדון בלא בן¹. ואינו עובד בת או יורשין, אם האדון עכו"ם או גר ומת אפילו הניח בן אינו עובדו¹. אלו דברים בין מכרוהו בית דין למוכר עצמו, מכרוהו בית דין נרצע, ורבו מוסר לו שפחה כנענית אם היה כבר נשוי ואפילו כהן, ואינו נמכר אלא לישראל, ואינו נמכר אלא לשש, ומעניקין לו כשיוצא. מוכר עצמו אינו נרצע, ואין רבו מוסר לו שפחה כנענית, ונמכר לעכו"ם אף שאסור לעשות כן, ונמכר יותר משש, ואין מעניקין לו¹¹. מכרוהו בית דין שיוצא בשש, היינו שלו, ואם פגע בו שמיטה עובד בה עד השנה השביעית שנמכר בו, ואם פגע בו היובל אפילו שנה אחת לאחר מכירתו יוצא¹⁵. מוכר עצמו עובד כל זמן מכירתו ויוצא ביובל¹⁶. הרב שמחל לעבד על הכסף אינו מחול עד שיכתוב שטר שחרור¹⁷.

ה. עיין גם בחינוך כאן. ו. שם ה"ב. ז. שם ה"ב. ח. שם פ"ג ה"ב. ט. שם פ"ב ה"ב. י. שם ה"ג. יא. שם ה"א. יב. משנה למלך שם פ"ג ה"ז, ומנחת חינוך בשם ראשונים. יג. רמב"ם שם פ"ג ה"ז. ועיין כסף משנה שם ומה שהביא בשם סמ"ג לענין גואל לחצאין. יד. שם ה"א. טו. שם ה"י. טז. שם ה"ח. יז. שם פ"ב ה"ז. יח. עיין מנחת חינוך. יט. שם פ"א ה"ב, ועיין במשנה למלך ומנחת חינוך בשם רמב"ן עה"ת. כ. רמב"ם שם. כא. רמב"ם שם פ"ד ה"א, ולדעת הרמב"ן הנ"ל, עיין מנחת חינוך ומשנה למלך.

שָׁנִים יַעֲבֹד (וְקָמָן אִינוּ מִצְוָה) וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא חֶפְשִׁי, דְּכִיּוֹן שְׁמַת נַעֲשֶׂה חֶפְשִׁי מִן

הַמְצֹוֹת (עיין מעמי מצות (לר"מ הכבלי) מצות עשה יב).

קידושין יד: רמב"ם הל' עבדים מפ"א עד פ"ד, ספר המצוות מצות עשה רל"ב, סמ"ג עשין פ"ג.

מצוה מג

לִיעֹד אִמָּה הָעֵבֶרְיָה (מצות עשה ט"ז)

צְוָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל הַקּוֹנֶה אִמָּה הָעֵבֶרְיָה לִיעֹדָה, פְּרוּשׁ שִׁישְׂאָנָה לוֹ אוֹ לְבָנוֹ לְאִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא, ח-ט) 'אִם רָעָה בְּעֵינַי אֲדַנְיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָה וְהַפְדָּה וְגו'. וְאִם לְבָנוֹ יִיעֲדָנָה, וְאָמְרוּ רַז"ל (בכורות יג.) 'מִצְוֹת יְעוּד קִדְמָה לְמִצְוֹת פְּדִיָּה'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמְצֹוֹת. שְׂרַחֵם הָאֵל עַל הָעֲנִיָּה הַנִּמְכָּרֶת וְעַל אֲבִיהָ שֶׁנֶּצְטַרְךָ לְמִכְרָהּ, וְצוּהָ לְהַקְוֶנָה אוֹתָהּ לְשֵׂא אוֹתָהּ לְאִשָּׁה וְלַעֲשׂוֹתָהּ גְּבֵרֶת (חינוך. ועיין אלה המצוות (האגוז) מצוה מו)^א, כִּי אֵל חַנוּן וְרַחוּם הוּא, וְתַחַת הַיּוֹתָהּ שֶׁפָּחָה נִמְכָּרֶת תַּעֲשֶׂה גְּבֵרֶת וְתַתְּפָרְנִם בְּכָבוֹד, וְגַם לְאֲבִיהָ יִהְיֶה

משנה הלכות

מג) מהות המצוה. מצות יעוד אומר לה בפני שני עדים הרי את מקודשת לי, הרי את מאורסת לי, הרי את מיועדת לי, הרי את לי לאינתו, בכסף מקנתך, בכל אלו הלשונות הרי זו מקודשת, ואינו צריך ליתן לה כלום^ב, והקידושין חלין למפרע משעת מכירה^ג. מקדש אפילו בסוף שש, וכן לבנו הגדול אם נתן לו רשות ליעדה ואומר בלשונות הנ"ל בפני עדים^ד. בן קטן אינו

מייעד. וצריך שיהיה גדול בשעת מכירה וצריך עיון^ה, ומכניסה לחופה והרי היא אשתו לכל דבר^ו. אינו מייעד אלא לרצונה^ז.

מכירתה. אמה עבריה נמכרת משעה שנולדה עד שתביא ב' שערות, מכרה אחר י"ב שנה והביאה סימנים אינה מכירה^ח. אינה נמכרת אלא למי שיש לו או לבנו קידושין בה^ט, נמכרת לחייבי עשין

מג) א. הובא גם בפועל צדק (לבעל הש"ך) עשין טז. **ב.** רמב"ם הל' עבדים פ"ד ה"ז (ולשון מיועדת הוא ע"פ גירסת הב"ח בברייתא קידושין יט). **ג.** שם הט"ו. **ד.** שם ה"ו. **ה.** רמב"ם שם, ועיין מנחת חינוך ד"ה ואם. **ו.** רמב"ם שם ה"ט. **ז.** שם ה"ח. **ח.** שם ה"א. **ט.** שם ה"א.

לְנַחַת (מצודת דוד (רדב"ז) מצוה תקד. ועיין אלה המצות שם). וְאִם אֵין הַקּוֹנֶה חָפֵץ בָּהּ לְעַצְמוֹ יִשְׁאַנְהָ לְבָנוּ, כִּי גַם בּוֹ תִשְׁמַח וְתִגַּל (חינוך). וּבִזְהַר הַקְּדוֹשׁ (ח"ב צו:): אֵיתָא עַל הַפְּתוּב (שמות שם ז) "וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוּלוֹ דָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, 'לְאָמָה' דָּא נִשְׁמַתָּא קְדִישָׁא, לְהוּי אָמָה מִשְׁתַּעְבְּדָא בִּינִיכוּ בְּהַאי עֲלָמָא, 'לֹא תֵצֵא כִצְאָת הָעֲבָדִים' לֹא תִיפּוּק מִתְּמַנְפָּא בְּחֻבִין, תִּיפּוּק בְּת חוּרִין בְּרוּרָה וְנִקְיָה' (ועיין בזה במצודת דוד שם).

קידושין יח: יט. רמב"ם הל' עבדים פ"ד, ספר המצוות מצות עשה רל"ג, סמ"ג עשין פ"ו, ריאים רפ"ח.

מצוה מד

פְּדִית אָמָה הָעֲבֵרְיָה (מצות עשה י"ז)

צְנוּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפָדוֹת אָמָה הָעֲבֵרְיָה אִם לֹא רָצָה הָאָדוֹן לְיַעֲדָהּ לְעַצְמוֹ אוֹ לְבָנוּ, שְׁנַאֲמַר (שמות כא, ח) 'אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָהּ וְהַפְּדָה'.

משנה הלכות

נרצעת^ט. ונוהג בזמן שהיובל נוהג, ואין כופין על מצוה זו^ט.

מד) מצות פדיתה. מצות יעוד קודם למצות פדיה^א. כיצד מצות פדיה, שיסייע האדון בפדיונה שמגרע פדיונה לפי השנים, ולא יאמר עכשיו נתגדלה ושוה יותר^ב. ואין כופין לרבו על מצוה זו^ג.

יציאתה. קונה את עצמה בששה דרכים^ד (עיין לעיל במצוה מ"ב ומ"ג). היוצא בגרעון אין מעניקין להם^ה. כופין האב לפדותה אם יש לו^ו. ברח האב או מת עובדת

ולאין דקידושין תופסין בהן^ז. נקנית בכסף ובשטר^ח, וקונה את עצמה בששה דרכים, כל הדרכים כעבד (עיין לעיל מצוה מ"ב) ובמיתת האדון, אפילו הניח בן^ט, ויוצאת גם בסימני נערות^י. נמכרת וחוזרת ונמכרת אפילו כמה פעמים עד שתביא ב' שערות או תתייעד^{יא}. כופין האב לפדותה אם יש לו^{יב}.

פרטי דינים. המוכר בתו על מנת שלא ליעד מייעדה אם רוצה, דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה^{יג}. קידשה וגירשה בלא חופה לא קיים המצוה^{יד}. אמה העבריה אינה

י. שם הי"ב. יא. שם הי"ג. יב. שם הי"ד. יג. שם הי"ה. יד. שם הי"ז, ועיין גם שם הי"ג ובכסף משנה ובלחם משנה שם. טו. שם הי"ב. טז. שם הט"ז. יז. מנחת חינוך. יח. רמב"ם שם פ"ג הי"ג. יט. חינוך. **מד** א. רמב"ם הל' עבדים פ"ד הי"ז. ב. חינוך. ג. חינוך מצוה מ"ג, ועיין מנחת חינוך שם וכאן. ד. רמב"ם שם הי"ו. ה. שם פ"ג הי"ז, פ"ד הי"ד. ו. שם פ"ד הי"ב.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שֶׁהָאֵב הַמוֹכֵר בְּתוֹ דַּעְתּוֹ שִׁישְׁאָנָה הָאָדוֹן, וְהַקּוֹנֶה בֵּת יִשְׂרָאֵל עַל הַסֵּתֶם דַּעְתּוֹ שִׁישְׁאָנָה כְּצוּי הַתּוֹרָה, וְאִם אַחַר כֵּךְ לֹא יִחַפֵּץ 'וְהַפְּדָה' הָאֵב, שֶׁאֵין רָאוּי לְהַנִּיחָה עוֹד בְּיַד הָאָדוֹן מֵעַת שֶׁאָמַר לֹא חִפְצָתִי לְקַחְתָּהּ, מְשׁוּם דִּהְיָה זְלוּל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל (מעמי המצות) (לר"מ (הבבלי) מצות עשה יד). וְרִמְזוּ בְּזֶה (ר"מ הבבלי שם) מִכָּאֵן שֶׁבֵּן דָּוִד כָּא אֶפְלוּ בְּדוֹר שֶׁפְּלוּ חֵיב חֶסֶם וְחִלְלָהּ, וְזֶהוּ שֶׁפְּתוּב 'אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ וְגו'' וְהַפְּדָה, וְשִׁפְתֵי יִשְׁקָה.

קידושין יט. רמב"ם הל' עבדים פ"ב, ספר המצוות מצות עשה ק"ד, סמ"ג עשין פ"ה.

משנה הלכות

מייעד ואין בקידושי שני כלום, ואם לא רצה לייעדה כשתצא מרשות האדון יגמרו קידושי שני^ז.

שאר פרטי דינים. טומטום ואנדרוגינוס אינן נמכרים^ח. חייב האדון לאמה העבריה ולעבד עברי כל זמן שהם תחתיו להשוותן לו במאכל ובמשקה בכסות ובמדור, וחייב לנהוג בהם מנהג אחוה, שנאמר (ויקרא כה, מז) 'ובאחיכם בני ישראל', מכאן אמרו 'כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו' (קידושין כ.). ואף על פי כן צריך העבד לנהוג בעצמו מנהג עבדות^ט. ונהוג בזמן שהיובל נוהג^י.

שש שנים כעבד שמכרוהו בית דין^י, ואינה עובדת לבן^{יא}. ויוצאה בסימנים, היתה איילונית כיון שבגרה תצא לחירות^{יב}. אין אמה העבריה וכן עבד עברי יוצאים בראשי אברים כעבד כנעני, אלא משלם לו כדין החובל בחבירו^{יג}. נמכרת יותר מפרוטה כדי שיהיה לגרעון כסף^{יד}. כתב לה שטר שחרור ומחל לה על השאר יוצאה בחנם^{טו}.

אין שפחות אחר אישות. קטנה שנתקדשה ונתגרשה אין אביה יכול למוכרה, ייעד האדון ומת או גירש קודם שנכנסה לחופה חוזרת ונמכרת על ידי אביה^{טז}. המוכר בתו והלך וקידשה לאחר, אם האדון רוצה לייעדה

ז. ע"ע סנהדרין צח. ח. הובא גם פועל צדק (לבעל הש"ך) עשין יז. ט. עיין שם. י. שם ה"ד. יא. שם ה"ה. יב. שם ה"ו. יג. שם ה"ג. יד. שם ה"ד. טו. שם ה"ג. טז. שם ה"ט. יז. שם ה"א. יח. שם פ"א ה"ט. יט. חינוך מצוה מ"ג, ספר המצוות עשה רל"ב.

מצוה מה

שלא למכור אמה העבריה (לא תעשה כ"ח)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שכל הקונה אמה העבריה לא ימכרנה לאדם אחר לעולם, שנאמר (שמות כא, ח) 'לעם נכרי לא ימשל למכרה בכגדו בה', ו'לעם נכרי פרושו 'לאיש אחר' פתרגומו.

משרשי המצוה. דאין לזלזל בכנות ישראל העניות, וכל שכן 'כגדו בה' שהיא סמכה עליו שיעשה בתורה ליעדה, וכיון שפרש טליתו עליה" (ד'כגדו' מלשון כגד דומיא דקרא רות ג, ט) 'ופרשת כנפד על אמתך' אין ראוי שתתבזה (טעמי המצות לר"מ הבבלי) לא תעשה כו). וקראו 'עם נכרי', שדומה לפני הקטנה אם מוכרה לאדם אחר שנית באלו ימכרנה 'לעם נכרי', ורצה הקדוש ברוך הוא לזכותנו וצוננו להתנהג במדת החמלה האהובה לפניו (חינוך). ובזהר משפטים (ח"ב צו). "לעם נכרי לא ימשל למכרה, מאן עם נכרי, עלובתא איהי נשמתא דכד נפקת מעלמא ובר נש אסטי ארחה בהדה, היא בעאת לסלקא לעלא גו משרין קדישין בגן עדן, ומשרין נוכראין קימין בההוא ארחה דגיהנם, זכתה נשמתא וההוא נטירו ופרישו דלבושא יקורא עליה, כמה משרין קדישין קא מתעתדן לה לאתחברא בהדה, ולמיעאל לה

משנה הלכות

ליתנה במתנה לאיש אחר בין רחוק בין קרוב, ואם מכר או נתן לא עשה כלום, וכן אין יכול למכור או ליתן עבד עברי לאחר, ולא הוצרך הכתוב לאסור דבר זה באמה אלא מפני שיש לו לייעד לבנו, לכך נאמר 'לעם נכרי לא ימשול למכרה'. ונוהג בזמן שדין אמה העבריה נוהג.

מה) דעות הראשונים. לדעת הרמב"ם² האזהרה על האדון שלא יוכל למכרה לאחר, ולדעת הסמ"ג³ והיראים נראה דקאי על האב דאין מוכרה לשפחות אחר אישות.

פרטי שיטת הרמב"ם. ואין האדון יכול

מה) א. עיין קידושין יח: בכורות לד. ב. הל' עבדים פ"ד ה"י, ספר המצוות לאוין רס"א. ג. לאוין קע"ט. ד. רמב"ם שם.

לְגַן עֵדֶן, לֹא זָכַתָּה כַּמָּה מִשִּׁירֵיךָ נֹכְרָאִין מִתְּעַתְּדֵן לְמִיעַל לָהּ בְּאַרְחָא דְגִיּהֶנֶם, וְאִינוּן מִשְׁרֵיךָ דְּמִלְאֲכֵי חֲבֵלָה וְכוּ', אַתָּא קְרָא דְאֹרִיתָא קְדִישָׁא וְאוֹכַח 'לְעַם נְכָרֵי לֹא יִמְשַׁל לְמַכְרָה' לְאֵלִין מִלְאֲכֵי חֲבֵלָה' (הובא במצודת דוד (רדב"ז) מצוה תקד).

קידושין יח: רמב"ם הל' עבדים פ"ד, ספר המצוות לא תעשה רס"א, סמ"ג לאוין קע"ט, יראים רפ"ה.

מצוה מו

שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעֹנֵתָהּ לֹא יִגְרַע (לא תעשה כ"ט)

הַזְהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁכַל הַקּוֹנֵה אִמָּה הָעֹבְרִיה וְיַעֲדָה שְׁלֹא יִגְרַע לָהּ שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעֹנֵתָהּ, שְׁנַאֲמַר (שמות כא, י) 'אִם אֶחָרַת יִקַּח לֹא שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעֹנֵתָהּ לֹא יִגְרַע', פְּרוּשׁ 'שְׂאֵרָה' מִזֶּן, 'כְּסוּתָהּ' כְּמִשְׁמַעוֹ, 'וְעֹנֵתָהּ' דְּרֵךְ אֶרֶץ, וּבְכָלֵל לָאוּ זֶה כָּל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, דְּקַל וְחִמְרָא מֵאִמָּה לְבָנוֹת חוֹרִין.

מִשְׁרָשֵׁי הַמְצוּוֹה. שְׂאֵם הָיָה שׁוֹלֵט הַבְּעַל בְּמִנְיַעַת עֹנֵתָהּ יְהִיָּה זֶה מִבֵּיא אוֹתָהּ לְזִנוּת כַּאֲשֶׁר יִרְבֶּה בָּהּ מוֹתְרוֹת הַזְרַע, וְכֵן אִם לֹא הָיָה מִלְּבִישָׁה וְזֶן אוֹתָהּ הָיְתָה הָאִשָּׁה מְרוּדָה מְאֹד בְּאֶסִּיפַת הַמְּלָאכּוֹת לְקַנְיָנָה

משנה הלכות

(סי' י"ג) ובשו"ת משנה הלכות ח"א מס' י"ג עד גמירא הארכתי בזה עיין שם).

המתנה להפטר. התנה עמה על מנת שאין לה מזונות וכסות ועונה בדבר שבממון תנאו קיים, ועונה מחוייב לקיים דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה^ה, ודעת

(מו) איזה חיובים דאורייתא. ובגמרא (כתובות דף מז:): נחלקו באשה

איזה מהם דאורייתא. דעת הרמב"ם^ב דכולהו דאורייתא ודעת רבינו בעל הלכות גדולות ורמב"ן (שמות שם) והר"ן^ג דמזונות וכסות דרבנן, ועונה דאורייתא, ודעת קצת פוסקים^ד דעונה דרבנן (ובספרי משנה הלכות בכתובות

(מו) א. עיין חינוך. ב. הל' אישות פ"ב ה"א. ג. כתובות שם יז. מדפי הרי"ף. ד. סמ"ג לאוין סי' פ"א, ורא"מ על התורה, ועיין בספר דרך מצותיך ח"ב ד"ה עוד אני תמיה. ה. רמב"ם שם פ"ב ה"ד-ה-ו.

לְהַכִּיֵּן לָהּ לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ, וְלֹא הָיָה מוֹנֵיעַ לְבַעֲלָהּ שׁוּם שְׂרוּת מִמֶּנָּה
 אֲשֶׁר יִצְטָרֵךְ, וְתַפְסֵד הַכּוֹנֵה אֲשֶׁר בְּעִבּוּר זֶה הִיְתָה בְּרִיאַת הָאִשָּׁה (רלב"ג שְׁמוֹת
 שם, בפר' משפטים התועלת השלישי). וְעַל דֶּרֶךְ הַסּוּד "שְׂאֲרָה" זו תוֹרָה, 'כְּסוּתָה' דָּא
 צִיצִית וְתַפְלִין, 'עֵנָתָה' זו קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנָתָה, 'וְאִם שָׁלַשׁ אֱלֹה לֹא יַעֲשֶׂה
 לָהּ' לְשְׂכִינְתָא וְיִצְאָה חָנָם אֵין כְּסָף', לִית לָהּ כְּסוּפָא מִן שְׂכִינְתָא חֲצִיף
 אִיהוּ. וְעוֹד 'אֵין כְּסָף' לֹא יְהִי לֹו כְּסוּפָא לְעֶלְמָא דְאֲתִי וְכו' (תיקו"ז כב.). גַּם

משנה הלכות

ורבינו תם' והריטב"א בקידושין (יט:): דגם בעונה תנאו קיים'. והמתנה לקטנה אפילו בעונה דברי הכל תנאו קיים'.
 מחילת עונה. התלמידים יוצאים ללמוד ברשות לדברי הכל, והוא שכבר קיים המצוה^ט. ויכולה לחזור ממחילת עונה, ויש אומרים^א דאינה יכולה לחזור (עיין מה שכתבתי בספרי הנ"ל בחידושי כתובות סי' קע"ה).

ורבינו תם' והריטב"א בקידושין (יט:): דגם בעונה תנאו קיים'. והמתנה לקטנה אפילו בעונה דברי הכל תנאו קיים'.
 מחילת עונה. התלמידים יוצאים ללמוד ברשות לדברי הכל, והוא שכבר קיים המצוה^ט. ויכולה לחזור ממחילת עונה, ויש אומרים^א דאינה יכולה לחזור (עיין מה שכתבתי בספרי הנ"ל בחידושי כתובות סי' קע"ה).

חיוב מזונות וכסות. שיעור מזונות וכסות בעני מפורש בשולחן ערוך^ב, ובעשירי הכל לפי כבודו וכבודה^ג.

שאר חיובי כתובה. מתקנת חכמים עוד לכתוב לאשה כתובה, לרפאותה, לפדותה ולקברה, מת תישב בביתו משך אלמנותה, וניזונת מנכסיו, ובנותיה ניזונות מנכסיו אחר מותה עד שיתארסו או יבגרו,

פרטי דינים. מתקנת הגאונים לגבות כתובה ממטלטלין^ד. זמן העונה לפי האומנות ותלמידי חכמים משבת לשבת^ה.

כללי המצוה. והסמ"ק מונה כסות ללאו בפני עצמו (מצוה רע"ח), ומצות עונה בפני עצמה (מצוה רפ"ה), ונוהגת בכל מקום

ו. מובא במהרי"ק שורש י'. ז. ועיין במשנה למלך הל' אישות פ"ו ה"א ה"י. ח. מנחת חינוך אות ב' על פי משנה למלך הנ"ל. ט. רמב"ם שם פ"ד ה"ה, אבן העזר סי' ע"ו ס"ה, ועיין חלקת מחוקק סי' א' סק"א. י. תוס' ר"ד כתובות דף ס"ב. יא. עיין בכנסת הגדולה אבן העזר שם סק"ז. יב. סי' ע' ס"ג וסי' ע"ג. יג. אבן העזר סי' ע' שם. ורמב"ם שם פ"ב ה"ח. יד. רמב"ם שם פ"ב ה"ב. אבן העזר סי' ס"ט ס"ב. טו. שם ה"ח. טז. אבן העזר סי' ע' ס"ג בהג"ה. יז. בשו"ע אבן העזר סי' ס"ט ס"ד. יח. שם סי' פ"ב ס"א. יט. שם ס"ה. כ. רמב"ם שם פט"ז ה"ח. אבן העזר סי' ק' ס"א. כא. רמב"ם שם פ"ד ה"א-ב-ג-ד. או"ח סי' ר"מ ס"א. אבן העזר שם סי' ע"ו ס"א-ב.

שֵׁךְ בַּתּוֹרָה 'שְׂאֲרָה' אֵלּוּ 'דְּדִיָּה יִרְוֶה בְּכָל עֵת' כִּי שִׁיְהִיָּה בַּעַל תּוֹרָה,
'כְּסוּתָה' שִׁיְכַסֶּה וַיַּעֲלִים סוּדוֹתֶיהָ, 'וְעִנְתָּהּ' לְקַבֵּעַ עֲתִים לַתּוֹרָה, וְכָל אֱלֹהִים
'לֹא יִגְרַע' כִּי הַתּוֹרָה מְקַדְּשֶׁת לְיִשְׂרָאֵל (מעמי מצות (לר"מ הכבלי) לא תעשה כט).²²

כתובות מז: מח. רמב"ם הל' אישות פ"ב-יג-יד, ספר המצוות לא תעשה רס"ב, סמ"ג לאוין
פ"א, סמ"ק רע"ז-רע"ח רפ"ה, יראים קצ"א, אבן העזר סי' ע' ע"ג ע"ז, או"ח ר"מ.

מִצְוַת מו

לְרוֹן בְּחֶנֶק (מִצְוַת עֲשֵׂה י"ח)

צְנוּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהָמִית הָעוֹבְרִים עַל קְצַת מִצְוַת שְׁפַתּוֹרָה בְּחֶנֶק,
שְׁנַיִמָּאָר (שמות כא, יב) 'מוֹת יוֹמָת'. וְהַרְמָב"ן לֹא מְנַה הָאֲרַבַּע מִיתוֹת
בֵּית דִּין בֵּין הַמִּצְוֹת, וְאָמַר כִּי בַּפְּסוּק 'וּבַעֲרַתְּ הָרֵעַ' נִכְלְלוּ כָּל הַדִּינִים הָאֵלּוּ.
מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי מֶלֶךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרְצָא, שְׂאֵלֻלִי יִרְאֵת הַמִּשְׁפָּט
יִתְרַגוּ בְּנֵי אָדָם זֶה אֶת זֶה, עַל כֵּן צִוְּנוּ הָאֵל יִתְבָּרַךְ לְהָמִית
הַרוֹצֵחַ, וְכֹאשֶׁר עֲשֵׂה בֵּן יַעֲשֵׂה לוֹי (חינוך), גַּם כִּי זֶה הַחוּבֵל שֶׁלַח יָדוֹ בְּצֶלֶם

משנה הלכות

זרה¹. הנידונים בסייף הם ב', אנשי עיר
הנידחת ורוצח². הנידונים בשריפה עשרה
הם, בת כהן שזינתה, הבא על בתו, על בת
בנו, על בת בתו, על בת אשתו, על בת בנה,
על בת בתה, חמותו, אם חמותו, אם חמיו³.
והנסקלין הם י"ח, ואלו הן, המגדף, עובד
עבודה זרה, הנותן מזרעו למולך, בעל אוב,
ידעוני, המסית, המדיח, המכשף, המקלל אביו
ואמו, הבא על אמו, בן סורר ומורה, הבא על
אשת אביו, הבא על הבהמה, הבא על הזכר,
אשה המביאה בהמה עליה, הבא על כלתו,

ובכל זמן בזכרים, ועובר עליה וגרע אחת
משלש אלה מרצונו להכאיבה ולצערנה עובר
על לאו זה, והוא כעובר על מצות המלך, ואין
לוקין עליו.

מז) חייבי ארבע מיתות. ארבע מיתות בית
דין הן סקילה, שריפה, הרג,
וחנק⁴. הנחנקים הם ששה, הבא על אשת
איש, החובל באביו או אמו, הגונב ומוכר נפש
מישראל, זקן ממרא, החולק על סנהדרין
גדולה, נביא שקר, המתנבא בשם עבודה

כב. ע"פ משלי ה, יט. כג. ועיין עיר מקלט (ליד"א) פר' משפטים מצוה מז. **מז) א.** ע"פ משלי כט, ד.
ב. ע"פ ויקרא כד, יט. וכתוב (דברים יט, יט) 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו'. ג. רמב"ם הל' סנהדרין
פ"ד ה"א. ד. שם פט"ו הי"ג. ה. שם הי"ב. ו. שם הי"א.

קֹנֹנו וְנַחֲסָרָה מִיִּתְתּוֹ בְּיַד הַמְּלָאךְ הַמָּוֶת הַמְּקַבֵּל רוּחוֹ מִמֶּדֶת הַדִּין
הַמְּשַׁתְּנִית לְכַמּוֹה דִּינֵינּוּ חֲלוּקִים, וּלְפִי גְדֹל חֲטָאוֹ גְדֹל עֲנָשׁוֹ, יֵשׁ מֵהֶם בְּסִיף
וַיֵּשׁ מֵהֶם בְּחֶנֶק וּבְסָקִילָה וּבְשִׁרְפָה (עיין עיר מקלט (ליד"א) פר' משפטים מצוה מז).

סנהדרין נב: רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד, ספר המצוות מצות עשה רכ"ו, סמ"ג עשין ק'.

מצוה מח

מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ (לא תַעֲשֶׂה ל')

הַזֹּהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא לְהַכּוֹת אָב אוֹ אִם, אֶפְלוּ הֵם יָפוּ אוֹתוֹ
הַפְּאֵה רַבָּה כָּל זְמַן שְׁלֵא יִשְׂאוּ נַפְשָׁם לְהַמִּיתוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שמות כא,
מו) 'מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת'. וְאִזְהַרְתּוּ מ'לֹא יִסִּיף לְהַכְתּוֹ' (דברים כה, ג),

משנה הלכות

חייב, דאי אפשר שלא יצא טיפת דם בפנים.^א
אביו ואמו אומרים לו שיכם פטור.^ב ואין
להקיז דם לאביו או לעשות שאר רפואה
שמוציא דם,^ג ואם אביו ציוהו מחלוקת
הפוסקים אי מותר,^ד ויש למנוע אם לא שאין
שם רופא אחר.^ה ויש להזהר שלא ליתן זריקה
(אינדזעקשאן בלע"ז) לאביו או לאמו
לכתחילה.^ו אביו רשע מחלוקת הפוסקים אי
מותר להכותו,^ז חוץ ממסית ומדיח דמותו
ומצוה ט.^ח אין הבן נעשה שליח בית דין להכות
אביו.

מי אינו מתייחס אחר אביו. שתוקי אינו
חייב על אביו וחייב על אמו.^א ואם גילתה
לו אמו בן מי הוא ושניהם מודים אסור

הבא על נערה המאורסה, המחלל את השבת,
הרי אלו י"ח נסקלים.^א ובכללם אתה מוצא
ל"ו מיתות כנגד ל"ו כריתות שבתורה.

איזו חמורה. סקילה חמורה משריפה,
ושריפה חמורה מסייף, וסייף חמורה
מחנק, הנתחייב בשתי מיתות נידון בחמורה.^ב
וסתם מיתה הוא בחנק ט.^ג ונוהג בזמן שדיני
דיני נפשות בבית דין סמוכין של כהן גדול.

מה) פרטי דיני מכה. המכה את אביו או
אמו ועשה בהם חבורה והוציא
דם בעדים ובהתראה מיתתו בחנק, ובלא
חבורה חייב כעל שאר אדם מישראל, מכה
לאחר מיתה פטור.^א הכהו על אזנו וחרשו

ז. שם ה"י. ח. שם פי"ד ה"ד. ט. סנהדרין נב: מח) א. רמב"ם הל' ממרים פ"ה ה"ה. יו"ד סי' רמ"א ס"א
בהג"ה. ב. רמב"ם שם ה"ו. יו"ד שם ס"ב. ג. מנחת חינוך. ד. רמב"ם שם ה"ז. יו"ד שם ס"ג. ה. רמב"ם
שם. יו"ד שם בהג"ה. ו. שם. ועיין בשו"ת משנה הלכות ח"ט סי' ת"ד. ז. עיין בשו"ת משנה הלכות ח"ט סי'
ת"ד, וח"י סי' ש"ה. ח. עיין רמב"ם שם ה"ב. יו"ד שם ס"ד. ותוסי' יבמות כב: ד"ה כשעשה תשובה. ט. רמב"ם
שם ה"ד. י. רמב"ם שם. יא. רמב"ם שם ה"ט. יו"ד שם ס"ז.

וְכֵן בְּאַזְהָרָה שְׁלֵא לְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ שְׁנַאמַר (שמות שם יז) 'וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת'.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שֶׁהַמְזֻלָּל בְּכָבוֹד הוֹרִיז מְזֻלָּל בְּכָבוֹד קוֹנֵז חֵם וְחִלְיָהּ, דְּשִׁלְשָׁה שְׁתַּפִּין בְּאֵדָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָבִיו וְאִמּוֹ,¹ וְלִהְיוֹת מִיתַת שְׁנֵיהֶם בְּסִקְלָה דְּהַשְׁוֶה הַכְּתוּב כְּבוֹד אָב וְאִם לְכָבוֹד הַמְּקוּסִי,² וְסִמְיָד לָהּ (שמות שם טז) 'וְגִבַּב אִישׁ וּמְכָרוֹ', שֶׁעַל יְדֵי זֶה שְׁזֻלָּל בְּאָבִיו וְאִמּוֹ יִתְמַכֵּר מֵהֶם וְלֹא יִדְעֵם וְיָבֵא לְהַפְּוֹתָם (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה לב). וְהַחֲמִיר בְּמִיתַת הַמְּקַלֵּל בְּסִקְלָה יוֹתֵר מִמִּיתַת הַמַּכֶּה שֶׁהוּא בְּחֻנֵּק, מִפְּנֵי שֶׁחֲטָא הַקְּלָלָה מִצְוֵי יוֹתֵר, שֶׁהַכְּסִיל בְּאֵשׁ יִכְעַס וְיִקְצַף וְיִקְלָל בְּמַלְכוּ וּבְאָבִיו וְאִמּוֹ תְּמִיד כָּל הַיּוֹם, וְלִכֵּן צְרִיכָה יִסּוּר גָּדוֹל, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּקַלְלָה חֲטָא גָּדוֹל שֶׁהוּא בְּהַזְכָּרַת הַשֵּׁם יי (רמב"ן שמות כא, טו).

סנהדרין פד: פה: רמב"ם הל' ממרים פ"ה, ספר המצוות לא תעשה שי"ט, סמ"ג לאוין קי"ט, יראים נ"ח נ"ט, יורה דעה סי' רמ"א.

משנה חלבות

הוא, חייב על מכתו וקללתו עד שיביאו עדים דלאו אביו הוא"י.

דיני מקלל. המקלל אינו חייב עד שיקוב השם"ט. המקלל לאחר מיתה חייב"ב. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקיבות.

להכותו, ונראה דאינו חייב עליו מיתה, כן נראה לי. גר אסור להכות אביו מדרבנן"ט. אביו טריפה חייב על חבלתו"ט. וכל אלו שאין מתייחסין אל אביהם אין חייבים על מכתם כבן ארמית, עבד ושפחה"י. כל שהוחזק בו שהוא אביו בין השכנים ובכולי עלמא, אפילו הוא והיא מודים דלאו אביו

יב. נדה לא. יג. קידושין לו. יד. ראה שבועות לו. טו. רמב"ם שם הי"א. יו"ד שם ס"ט. טז. מנחת חינוך אות ג. יז. רמב"ם שם ה"ט. יו"ד שם ס"ח. יח. הל' איסורי ביאה פ"א הכ"א. יט. רמב"ם שם ה"ב. יו"ד שם ס"א. כ. רמב"ם שם ה"א. יו"ד שם.

מצוה מט

לְדוֹן בְּדִינֵי קְנֻסוֹת (מצות עשה י"ט)

צְנוּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁעַל הַבֵּית דִּין לְדוֹן בְּדִין חוֹבֵל וּמְזִיק בְּחֻבְרוֹ וּלְעִנְשׁוֹ, שְׁנֵאמַר (שמות כא, יח) 'וְכִי יִרְבֵּן אֲנָשִׁים' וְגו'. וְעַל זֶה כָּתוּב (דברים כד, יט) 'בְּאִשֶּׁר עָשָׂה בֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׂרַשׁ מִצְוָה זוֹ מְבֹאֶרֶת מִן הַשֶּׁבֶל, וּבְכֻלָּל כָּל מֵה שֶׁבָּא בַתּוֹרָה בְּעִנְיַן הַדִּין לֹא צָרִיךְ לִיגַע אַחֵר טַעְמוֹ כִּי דְבַר מְשֻׁפָּל הוּא לְתַקּוּן הַיְשׁוּב, שָׂאם אִין מְשֻׁפָּט לֹא יִתְיַשְׁבוּ בְּנֵי אָדָם וְלֹא יַעֲמְדוּ יַחְדוֹ לְעוֹלָם, וְאִי אֶפְשָׁר לְאָרְץ בְּלִתֵּי הַמְשֻׁפָּט (חינוך), וְאָמְרוּ וְ"ל (אבות פ"ג מ"ב) 'אֲלֹמְלֵא מוֹרָאָה אִישׁ אֶת רַעְהוּ חַיִּים בְּלָעוּ'. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ דְּמֵאֵי

משנה הלכות

באישים שונים. חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה, אחרים שחבלו בהן חייבים והם שחבלו באחרים פטורים. אשה חייבת לשלם כשתגרש או תתאלמן^א. סומא שחבל חייב^ב. החובל ברשע פטור^ג. היוצא ליהרג וחבלו בו פטור, וכן טריפה^ד. החובל בבנו בין קטן בין גדול חייב, והוא שאין סמוכין על שולחנו^ה.

דמי וולדות. ונכלל במצוה זו דין דמי הוולדות, כגון נגף אשה והפילה משלם דמי וולדות לאבי הוולד^ו אפילו הוא גרושה

(מט) דיני חובל בחבירו. המזיק את חבירו במזיד חייב בחמשה דברים, נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת^ז. וצריך שיהיה בהכאה שוה פרוטה^ח. חבל בחבירו ביום הכיפורים אף על פי שחייב מלקות, משלם ואינו לוקה, דריבתה התורה החובל ממונא משלם מלקי לא לקי^ט. ומשלם מן העידיתי^י. אין בהכאה שוה פרוטה לוקה^{יא}. בושת אינו משלם אלא אם כן עשה מעשה, המבייש בדברים פטור^{יב}. נתן לו רשות לחבול בו נחלקו הפוסקים אי חייב לשלם^{יג}, ולכולי עלמא אין לוקין עליו^{יד}.

(מט) א. ע"ע אלה המצוות (חאגיז) מצוה מט. ב. רמב"ם הל' חובל פ"א ה"א. חו"מ ס' ת"כ ס"ג. ג. חו"מ שם ס"ב. ועיין שם בבאר הגולה. ד. רמב"ם שם פ"ד ה"ט. ה. רמב"ם שם פ"א ה"א. חו"מ ס' תי"ט ס"א. ו. רמב"ם שם פ"ה ה"ג. חו"מ ס' ת"כ ס"א. ז. רמב"ם שם פ"ג ה"ה. חו"מ שם סל"ח. ח. עיין בחו"מ ס' תכ"א ס"ב. ט. מנחת חינוך. י. רמב"ם שם פ"ד ה"כ. חו"מ ס' תכ"ד ס"ח. יא. רמב"ם שם הכ"א. חו"מ שם ס"ט. יב. מנחת חינוך סוף ד"ה והנה החובל. יג. מנחת חינוך ע"פ רמב"ם הל' ממורים פ"ה ה"ב. יד. מנחת חינוך. טו. רמב"ם הל' חובל פ"ד ה"ט. חו"מ ס' תכ"ד ס"ז. טז. רמב"ם שם פ"ד ה"א. חו"מ ס' תכ"ג ס"א.

דְּכָתִיב (שמות שם כד) 'עֵינַי תַּחַת עֵינָי וְגו', אֵינִי אֶלָּא מְמוֹן'. וְאָמְרוּ בְּעֵלֵי הַסּוּד כִּי הַחֹמָא בְּיַד אִו בְּעֵינַי פּוֹגֵם בְּדַגְמָתוֹ לְמַעְלָה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (דברים שם כ) 'כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם כֵּן יִנְתֵּן בּוֹ', מָה עוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא רָשָׁע אַחַר וּמְסַמָּא עֵינֵינוּ לְמַטָּה מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, וְזֶהוּ הַפְּעַם שְׁנוֹתַן דְּמִים וְלֹא עֵינַי מְמַשׁ, כִּי שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבָרָה הוּא וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַחַר כֵּן מְגַלְגֵּל הַדְּבָר וּמְזַמְּנֵם שְׂיִכְאוּ שְׁנֵיהֶם לְפִנְדֵּק אֶחָד, וּמִי שֶׁהֵכָה יִכֶּה לְקַיִם מָה שְׁפָתוֹב 'עֵינַי תַּחַת עֵינָי, וְנוֹתֵן לוֹ דְּמִים שְׁחֵיב לוֹ מְבִרָא שׁוֹנָה, נִמְצָאוּ מִשְׁפָּטֵי ה' אָמַת צְדָקוֹ יִחְדְּוֵי, דְּזֶה הֵכָה וְנִטְלָ דְּמִים וְזֶה הֵכָה וְנִטְלָ דְּמִים, וַיֵּד ה' לֹא תִקְצֹר וְרַב לְהוֹשִׁיעַ לְתַת לְאִישׁ כְּדַרְכּוֹ (אלה המצות (חאגיו) מצוה מט).

ב"ק פג: רמב"ם ה"ל' חובל פ"א, ספר המצוות מצות עשה ר"ל, סמ"ג עשין ע', חושן משפט סי' א' וסי' ת"ב.

מצוה נ

לְהַרְגַּ מְחֵיב בְּסִיף (מצות עשה כ')

צְנוּהַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעַל הַבֵּית דִּין לְהַרְגַּ הָעוֹבְרִים עַל קְצַת מְצוֹת בְּסִיף, וְהוּא הַנִּקְרָא הָרֵג, שְׁנֵאָמַר (שמות כא, כ) 'נָקַם יִנָּקֵם'.

משנה הלכות

הוולדות²⁰. ונוהג בכל מקום ובכל זמן ובבית דין סמוכין.

ג) החייבים סייף. ב' הם הנידונים בסייף, רוצח, ואנשי עיר הנידחת²¹.

דיני יום או יומיים. ההורג עבד או שפחה שמל וטבל, ומת בתוך מעת לעת, חייב עליו במזיד ובהתראה, ואם חי מעת לעת פטור²².

או נתעברה בזנות והאב ידוע²³. נגף בה לאחר מיתת הבעל, לדעת הרמב"ם שייך לאשה²⁴ והראב"ד השיג עליו, דשייך ליורשי הבעל. אשת גר ומת הגר הרי הם שלה ויש אומרים שפטור בכהאי גוונא²⁵. נשאה תוך ג' חדשים, והולד ספק משל ראשון או של שני, אינו יכול להוציא אלא בהרשאה מזה לזה²⁶. נתגיירה כשהיא מעוברת זכתה בדמי

יז. ב"ק פג: פד. יח. ע"פ תהלים יט, י. יט. עיין ב"ק מג. ועיין ש"ך סי' תכ"ג ס"ק י. ג. רמב"ם שם ה"ב. כא. שם ה"ג. חו"מ שם ס"ב ובהגה. כב. מנחת חינוך ד"ה ודע. כג. רמב"ם שם ה"ד. חו"מ שם ס"ג. ג. רמב"ם ה"ל' סנהדרין פט"ו ה"ב. ג. שם ה"ל' רוצח פ"ב ה"א-יב.

מְשַׁרְשֵׁי הַמִּצְוֹת. מֵה שְׁאֵמְרָה הַתּוֹרָה (במדבר לה, לג) 'וְלֹאֲרֹץ לֹא יִכְפֹּר כִּי אִם בְּדָם שֹׁפְכוֹ', כִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוָּה עַל הָאֲדָמָה לְשׁוּב לְקַחַת אֶת הָאָדָם לְאַחַר מִיתָתוֹ טְבָעִית, כְּדַכְתִּיב (בראשית ג, יט) 'עֲפֹר אֶתָּה וְאֵל עֲפֹר תִּשׁוּב', אֲמַנָּם נִתְקַלְלָה כְּשֶׁקִּבְּלָה דְמֵי הַהֲרוּג קִדָּם זְמַנּוֹ שְׁנַאֲמַר (בראשית ד, יא) 'וְעַתָּה אָרוּר אַתָּה מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ לְקַחַת אֶת דְּמֵי אֲחִיךָ מִיָּדֶךָ', וְלִכֵּן 'לֹא יִכְפֹּר כִּי אִם בְּדָם שֹׁפְכוֹ' (עיין דוד פיקודיך מצוה ג, חלק המחשבה אות ה). גַּם כִּי רָצָה הָאֵל לְעַקֵּר מִתּוֹךְ אֲמָתוֹ הַקְדוּשָׁה רַע הַלֵּב וְאֶכְזָרִיּוֹת, וְעַל כֵּן צִוָּתָה הַתּוֹרָה כָּל מִי שִׁיגְבֵר עָלָיו כְּעַם גָּדוֹל עַד שִׁיכָּה הַכָּאת מוֹת, אִפְלוּ לְעַבְדּוֹ שֶׁהוּא בְּבֵיתוֹ וְאִין לוֹ מוֹשִׁיעַ, שְׁיוּמַת הָעוֹשָׂה אֶת זֶה, אַחַר שֶׁהִגְבִּיר כְּעַם כָּל כֶּךָ יִהְרַג, אַף עַל פִּי שֶׁהָעֶבֶד קִנְיָן כֶּסֶפּוֹ הוּא, וְדִין רָאוּי וְכָשֶׁר הוּא, וּמְשַׁפְּטֵי ה' צָדְקוֹ יִחַדּוּ (חינוך).

סנהדרין מט: רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד, ספר המצוות מצות עשה רכ"ו, סמ"ג עשין צ"ט.

משנה הלכות

חייב עליה וילדה בתוך מעת לעת הוולד הוא עבד גמור ואינו משתחרר מחמת מות אמו, ואפילו מתה תחת ידו וחתכו הוולד ממנה הוולד עבד¹. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בבית דין של סמוכין. הרמב"ן לא חשב מצות עשה זו למצוה בפני עצמה לפי כללו שהבאתי במצוה מ"ז.

עבדי צאן ברזל דיוצאין בראשי איברים לאיש ולא לאשה, ויש להם דין יום או יומיים באיש². מעוכב גט שחרור איתא בדין יום או יומיים³. עבד של שני שותפין שניהם יש להם דין יום או יומיים⁴. עשה שליח להרוג השליח חייב דאין שליח לדבר עבירה⁵. הרג שפחתו מעוברת וחיתה מעת לעת דאינו

ג. מנחת חינוך. ד. שם. ה. לחם משנה הל' עבדים פ"ה הט"ו. ותוס' ב"ב נ: בד"ה ר' אלעזר. ו. עיין מנחת חינוך כאן אות יא. ז. מנחת חינוך כאן אות יב.

מצוה נא

נזקי שור (מצות עשה כ"א)

צְנוּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַבֵּית דִּין סְמוּכִין לְדוֹן בְּדִינֵי שׁוֹר הַמְזִיק שְׁהִיזק אָדָם אוּ מָמוֹן בְּכָל אֲפֵן שֶׁהוּא, שְׁנֵאמַר (שמות כא, כח) 'וְכִי יִגַּח שׁוֹר' אוּ
'כִּי יִגַּף' (שם, לה).

מִשְׁרָשֵׁי הַמְצָוָה. שְׁלֵא יֵאמֶר הָאָדָם הַבְּהֵמָה אֵין לָהּ דַּעַת וּפְטוֹר אֲנִי מִהֲזָקָהּ, אֶלָּא שׁוֹמֵר הַבְּהֵמָה נִשְׁיֵשׁ לוֹ דַּעַת חַיִּב לְשָׁמֹר אוֹתָהּ בְּרָאוּי שְׁלֵא תִזְיק לְחֵבְרוֹ אוּ מָמוֹנוֹ, וּלְפִיכֹךְ אִם תֶּפֶס הַנֶּזֶק אֶפְלוּ עֵתָהּ שְׁאֵין

משנה הלכות

קלים תלוי במחלוקת אי קדשים קלים הם ממון הדיוט או ממון גבוה. פסולי מוקדשין שנפדו יש להם דין נזקין. תודה ושלמים שהזיקו גובין מבשרם ואוכל הניזק הבשר בקדושה^א. שני שוורים שנגחו משלשלין ביניהם, כל אחד משלם חלקו^ב.

של עכו"ם. שור של עכו"ם או גר תושב שנגח שור ישראל משלם נזק שלם בין תם בין מועד, ושל ישראל שנגח לשל עכו"ם בין תם בין מועד פטור מכלום ד'רעהו' כתיב^ג.

שאר פרטים. אין משלמין אלא בעדים כשרים^ד. עבדים חייבים בנזקי שור^ה.

שור שהמית אדם. שור שהמית אדם נסקל^ו, והבעלים משלמין כופר ליורשי המת^ז. המית עבד משלם שלשים

נא) דיני נזקי קרן. שור שהזיק בין בנגיחה פ' בקרן, בין בנגיפה פ' בכל הגוף, ולא דוקא שור אלא הוא הדין שאר בהמה ועוף שהן ביתיות והזיקו חייב^א. והשור הוא מד' אבות נזיקין (ב"ק ב.), ובקרן ותולדותיו יש תם ומועד, תם היינו שלא הורגל בזה אלא פעם אחת או ב', ואזי משלם חצי נזק מגופו של שור המזיק, ואם אינו שוה חצי הנזק הפסיד הניזק. ומועד שרגיל בכך ג' פעמים והועד בבעליו משלם נזק שלם ומן העליה ממיטב נכסיו^ב. מכרו המזיק או שחטו או הקדישו או הפקירו לאחר שהזיק, עיין בפוסקים פרטי הדינים^ג, ולאחר העמדה בדין אינו מועיל כלום^ד.

שור של הקדש. שור של הקדש שהזיק או ניזק פטור ד'רערך' כתיב^ה. של קדשים

נא) א. רמב"ם הל' נזקי ממון פ"א ה"א. חו"מ סי' שפ"ט ס"א. **ב.** רמב"ם שם ה"ב-ד. חו"מ ס"ב-ה. **ג.** עיין חו"מ סי' ת"ו ס"ב-ג. וסי' ת"ז ס"א-ב. **ד.** חו"מ סי' ת"ז ס"ג. **ה.** רמב"ם שם פ"ח ה"א. **ו.** רמב"ם שם ה"ב, ובלחם משנה שם. **ז.** רמב"ם שם ה"א. **ח.** רמב"ם שם פ"ח ה"ג. **ט.** מנחת חינוך. **י.** רמב"ם שם פ"ח ה"ה. חו"מ סי' ת"ו ס"א. **יא.** רמב"ם שם ה"ג. חו"מ סי' ת"ח ס"א. **יב.** מנחת חינוך. **יג.** רמב"ם שם פ"י ה"א. **יד.** רמב"ם שם ה"ד. ופי"א ה"ב.

דִּינֵי דִינֵי קְנָסוֹת אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה יח. עיר מקלט (לידא) פר' משפטים מצוה נב), גַּם רָמְזוּ עַל הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִיּוֹת שֶׁלֹּא יִזְיק לְנִשְׁמָה וַיֹּאמֶר פֶּטוּר אָנִי מֵהַזְקָה, כִּי לִפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה עֲתִיד לִתֵּן אֶת הַדִּין עַל כָּל מַעֲשָׂיו, וְלִכֵּן יִשְׁתַּדֵּל לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עָוְתָה.^{טו}

ב"ק ו' פרקים ראשונים, רמב"ם הל' נזקי ממון פ"א, ספר המצוות מצות עשה רל"ו, סמ"ג עשין ס"ו, חושן משפט סי' שפ"ט עד סי' ת'.

מצוה נב

שׁוֹר הַנֶּסְקָל (לֹא תַעֲשֶׂה ל"א)

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לֶאֱכַל וְלֹא לְהַנּוֹת מִבֶּשֶׂר שׁוֹר הַנֶּסְקָל אֶפְלוֹ נִשְׁחַט, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא, כח) 'סְקוּל יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֶאֱכַל אֶת בֶּשְׂרוֹ'.

משנה הלכות

באכילה ובהנאה לאחר גמר דין מיד חוץ מהפרשי, ולקצת פוסקים אינו נאסר אלא לאחר מיתה,^{טז} וכן הוא ברמב"ם.^{טז} אין חילוק בין נסקל מחמת שהמית אדם או משום רובע ונרבעי.^{טז}

איסורו. והאוכל כזית מבשרו לוקה משום נבילה ומשום לאו זה.^{טז} פרה מעוברת שנגחה הוולד נידון כאמו.^{טז} נתעברה לאחר שנגחה, אם ילדה קודם גמר דין הולד מותר, לאחר גמר דין אסור, נתעברה לאחר

שקלים.^{טז} היה השור טריפה או בעל השור טריפה פטור השור ממיתה,^{טז} ואם הרג בפני בית דין אף על פי שהוא טריפה נהרג.^{טז} נתכון להרוג בהמה והרג אדם אינו נסקל.^{טז} הרג את הטריפה אינו נסקל, ובעליו פטורין מכופר.^{טז} וצריך בית דין של כ"ג וסמוכין לדון בדין שור שהמית אדם.^{טז} ונוהג בזמן שיש בית דין סמוכין בכל מקום ובכל זמן.

(נב) העמדתו לדין. נידון בבית דין של כ"ג בסמוכין דוקא.^{טז} ונאסר

טו. ע"ע דרך פיקודין מצוה נא, חלק המחשבה סוף אות ה. טז. רמב"ם שם פי"א ה"א. יז. שם פ"י ה"ז. יח. שם בראב"ד. יט. שם ה"ט. כ. שם ה"ג. מנחת חינוך. כא. שם הל' סנהדרין פי"א ה"ד. (נב) א. רמב"ם הל' סנהדרין פי"א ה"ד, ושם פ"ה ה"ב, ועיין ט"ז יו"ד סי' קנ"ג סק"א. ב. שם הל' מאכלות אסורות פ"ד הכ"ב. ג. עיין בתוס' סנהדרין עט: ד"ה בשור שלא נגמר דינו כו'. ועיין גם תוס' ב"ק מה. ד"ה דאם כן ליפלוג בחמץ בפסח. ותוס' בזבחים ע: ד"ה אפילו אחת רביבוא ימותו כולן. ד. הל' נזקי ממון פי"א ה"ט-י. ה. מנחת חינוך, עיין תוס' כריתות כד. ד"ה אמרו לו נרבע שורו. ו. ב"ק מא. ורמב"ם הל' מאכלות אסורות פכ"ד ה"ה, ועיין להלן מש"כ בתמיהת המנחת חינוך. ז. רמב"ם הל' נזקי ממון פי"א ה"א.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. כְּדֵי לְהַסְבִּים בְּדַעְתָּנוּ שְׁפָל מִי שֶׁבָּאָה תִּקְלָה לְאַחֲרֵים
עַל יְדוֹ מְרַחֵק הוּא עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים, וְאֶפְלוּ בְּשׁוֹנֵג כָּמוֹ
הַבְּהֵמָה שֶׁאֵין לָהּ דַּעַת, וְכָל שֶׁכֵּן מִזִּיד, וּבְתַתְּנוּ דַּעְתָּנוּ עַל דְּבַר זֶה יִכְיָאֵנוּ
לְהִזָּהֵר הַרְבֵּה בְּכָל מַעֲשֵׂינוּ עַד שֶׁלֹּא תִצָּא תִקְלָה מִתַּחַת יְדֵינוּ לְעוֹלָם
(חינוך). וְעַל דֶּרֶךְ הַרְמוֹז לְמָה שֶׁאָמְרוּ רַז"ל "שׁוֹר זֶה הַשָּׁטָן מְרַקֵּד בֵּין קַרְנָיו,
כִּי לֹא הִגִּיעַ לְמִדָּה זוֹ אֲלֵא אִם כֵּן נִכְנָס בְּתוֹכוֹ וְהוּא הַמְּמִית, וְלִכֵּן רָאוּ
לְהִרְחִיקוֹ הִרְחָקָה יִתְרָה וּלְאָסְרוֹ בַּהֲנָאָה, וּכְיוֹן שֶׁנִּגְמַר דֵּינוּ הַסְּפִימוֹ עָלָיו
מִלְּמַעְלָה שֶׁהוּא בָּא מִכַּח הַמְּזִיק הַקְּדָמוֹן, וְקָרֹב הַדְּבָר לֵאמֹר כִּי זֶה רוֹצֵחַ
הָיָה גַם בְּתַחֲלָה וְנִתְגַּלְגַּל בְּשׁוֹר זֶה, וְלִכֵּן אָסוּר בַּהֲנָאָה כִּי בְּשׂר הַמֵּת אָסוּר

משנה הלבות

ביומא (סד). בשעיר המשתלח 'דחייתו לצוק זהו שחיטתו', אם כן בשור הנסקל נמי דילמא סקילתו זו היא שחיטתו, ומאי פריך בפשיטות 'ממשמע שנאמר 'סקול יסקל השור' איני יודע שהוא נבילה' עיין שם. ואין כאן קושיא, דשעיר המשתלח קרבן הוא וזהו סדר הקרבתו והוי כמליקה בעוף, ושפיר אמרינן דילמא 'דחייתו לצוק זהו שחיטתו'. אבל הכא הסקילה הוא לבער הרע והוי כהורג כל בהמה, ומאי שייך בזה דילמא הוא שחיטתו, וזה פשוט. ועיין רמב"ן על הפסוק (ויקרא טז, ח) 'וגורל אחד לעזאזל' וכו', ואין הכונה שיהיה קרבן מאתנו אליו חלילה, אבל תהיה כוונתנו לעשות רצון בוראנו שציונו בכך וכו', וזה טעם הגורלות וכו', אבל היה מעמיד אותם 'לפני ה' פתח אהל מועד' כי

גמר דין תלוי במחלוקת זה וזה גורם^פ. שור הנסקל שנתערב באחרים כולן נסקלין שכולם נאסרו בהנאה.

נפסלו עדינו. נגמר דינו ואחר כך הוזמו העדים, בין קודם שנסקל בין לאחר שנסקל, מותר בהנאה^ק וכל הקודם בו זכה^ר. הכחישו את העדים אסור בהנאה ואין סוקלין אותו^ג.

שאר עיונים. ונחלקו הפוסקים אי איסורי הנאה אית להו בעלים, עיין מה שכתבתי בספרי (שו"ת ח"ג סי' קל"ח). וראיתי במנחת חינוך שתמה על מה שאמרו בגמרא (ב"ק מא.) 'ממשמע שנאמר 'סקול יסקל השור' איני יודע שהוא נבילה וכו', ולא יאכל את בשרו' למה לי' וכו'. והקשה דאמרינן

ח. עיין ברכות לג. ובפסחים קיב: ט. שם הי"ב, ועיין מנחת חינוך. י. רמב"ם שם הי"ג. יא. מנחת חינוך ע"פ רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ד הכ"ה. יב. רמב"ם הל' נזקי ממון שם הי"ג. יג. מנחת חינוך ע"פ מס' כריתות כד.

בְּהִנָּאָה, וְלֹא רָמַז 'סְקוּל יִסְקַל', כְּפֶל הַלְשׁוֹן רוֹמַז לְשׁוֹר וְלָמָּה שְׁבִתוּכִי,^י
וְהִבֵּן (מצודת דוד (רדב"ו) מצוה קפח).

כ"ק מא. קידושין נו: רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ד, ספר המצוות לא תעשה קפ"ח, פמ"ג
לאוין קל"ח, יראים קמ"ב.

מִצְוָה נג

חֹפֵר בּוֹר בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים (מִצְוַת עֲשֵׂה כ"ב)

צְנוּת הַקְרוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעַל הַבַּיִת דִּין לְדוּן בְּדִין נִזְקֵי הַבוֹר, שְׁנֵאָמַר (שמות
כא, לג-לד) 'וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר וְגו' וְנִפְל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר. בְּעַל הַבוֹר
יִשְׁלַם!'

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְהַרִים מְכֻשׁוֹל וְנִזְק (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה יז),
וְיוֹעִיל לְתַקּוֹן הַיְשׁוּב לְהַעֲמִיד הַמְשֻׁפָּט שְׁלֹא יִזְיק אִישׁ אֶת
חֲבֵרוֹ, לֹא בְּגוֹפוֹ וְלֹא בְּמִמוֹנוֹ (מצודת דוד (רדב"ו) מצוה תנט). גַּם יִשָּׂא קָל וְחֲמוֹר
בְּעֲצָמוֹ, אִם לְהִזְק מוֹעֵט חֵיבְתוֹ תוֹרָה, הַגּוֹרֵם הִזְק לְכָל הָעוֹלָם בְּתֵאוֹת
חֲטָאוֹ עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁחֵיב לְשַׁלֵּם עַד שְׁלֹא יִתְקַן אֶת אֲשֶׁר עָוַת

משנה הלכות

שניהם מתנה לה' והוא נתן מהם לעבדו' וכו'.
נוהג בזכרים ונקבות בזמן שיש בית דין
סמוכין.
אחרים שחפרו. חפר שורו בור ברשות
הרבים פטור.^י עשה שליח לחפור
השליח חייב דאין שליח לדבר עבירה.^י

נג) החיוב. החופר או פותח בור או שיח או
מערה ברשות הרבים ופתחו
לרשות הרבים או לרשות חבירו, או חפר
ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו,
והבור עמוק י' טפחים ונפלה לתוכו בהמה
ומתה, בעל הבור משלם נזק שלם.^י
בורות שפטורים. העושה בור בחצירו פטור
דאין לאחר רשות ליכנס. הפקיר
רשותו והפקיר בורו פטור, לא הפקיר בורו
חייב.^י הקדיש בורו פטור דאין לו בעלים.^י
אין הבור עמוק י' ונפל לתוכו ומת חייב בעל
הבור לשלם מה שפיחתו, והנבילה לניזק.^י

י.ד. כלומר הוא והמתגלגל בו. נג) א. רמב"ם הל' נזקי ממון פי"ב ה"א-ב וה"ד. חו"מ סי' ת"י ס"ב וס"ו. ג. חו"מ
שם ס"ה. ג. ב"ק נא. ד. רמב"ם שם ה"ב. חו"מ שם ס"ו. ה. רמב"ם שם ה"ב. חו"מ שם ס"ו. ועיין סמ"ע
סק"ה. ו. עיין מנחת חינוך אות ח.

בְּתִשׁוּבָה (מעמי מצות שם). וְעַל דֶּרֶךְ הַסּוּד בּוֹר אֶף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים יֵשׁ דְּגַמְתּוֹ "בוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם" אֲבָל נְחֻשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ, וְזַעַם ה' יִפֹּל שָׁמָיִם כִּי הוּא מוֹכֵן לְהַנָּקֵם בּוֹ מֵאוֹיְבֵי ה', וְלָכֵן צְוֶה הַכָּתוּב שְׂלֹא יַעֲשֶׂה אָדָם שׁוּם תִּקְלָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים שְׂלֹא יִגְרַם שְׂיִפֹּל שָׁם שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר, וְשָׂמָא עֲדִין לֹא קִבְּלוּ עָנָשׁם וַיִּדְחוּ אֶל בָּאָר הָעֵמֶקָה וְהוּא בָּאָר שַׁחַת, וּמִשָּׁם אֶל תְּמוּרָה אַחֲרַת חֵם וְחִלְיָהּ, וְכָל הַחֹפֵר בּוֹר וְאֵינוֹ מְכַסְּהוּ גֹרֵם לְבָאָר שַׁחַת שְׂמֵת־רַחֲבַת וְהוֹלֶכֶת כְּמָה דְאֵת אָמַר (ישעיה ה, יד) 'פְּעָרָה פִּיהָ לְבָלִי חֶק' (מצודת דוד שם).

ב"ק מט: עד דף נב: רמב"ם הל' נזקי ממון פי"ב-יג, ספר המצוות מצות עשה רל"ח, סמ"ג עשין ס"ה, חושן משפט סי' ת"י.

מצוה נד

לְדוֹן דִּינֵי הַנֶּגֶב (מצות עשה כ"ג)

צְוֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַבַּיִת דִּין לְדוֹן דִּינֵי גְּנֵב, שְׂנֵאָמַר (שמות כא, לו) 'כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וּמִבְּחֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמֻשָּׁה בְּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאֶרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה'.

משנה הלכות

שנים שחפרו. חפר י' ובא אחר והוסיף י' וכן שלישי ואפילו מאה כולם חייבים^ז. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים שעליהם לעשות דין ולא בנקיבות, מכל מקום הנקבות בכלל תשלומין הן^י.

(נד) שיעור החיוב. הגונב משוה פרוטה ולמעלה מישראל עובר בלאו

וכל אלו נאמרו שנפלו בלילה או שהיה שור שוטה או קטן או סומא, אבל בהמה פיקחת ונפלה ביום פטור מכלום^ט. נפלו כלים ושאר מטלטלים פטור^י. נפל אדם והזיק חייב בנזקיו, מת פטור מכלום^{יא}. שור של הקדש שנפל פטור, ואפילו פסולי המוקדשין שנפדו ונפלו פטור מגזירת הכתוב^{יב}. חפר בור של ט' טפחים והשני השלימו ל' האחרון חייב בכל^{יג}.

ז. ע"פ גמ' שבת כב. ח. ע"פ משלי כב, יד. ט. רמב"ם שם הט"ז. חו"מ שם סי"ט. י. רמב"ם שם פי"ג ה"א. חו"מ שם סכ"א. יא. רמב"ם שם פי"ב הט"ז. חו"מ שם ס"כ-כא. יב. רמב"ם שם הי"ז. ועיין במנחת חינוך. יג. שם הי"ב. חו"מ שם סט"ו. יד. רמב"ם שם. חו"מ שם סי"ד. טו. חינוך.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׁנֵצְמָוָה לְשֵׁלֶם כְּפָל עַל הַגְּנֵבָה, דְּהַגְּנֵב מִן הָאָדָם גּוֹנֵב מֵהַמָּקוֹם גַּם כֵּן, שְׁיִצְטָרֵךְ לְמֵלֵא חֶסְרוֹנוֹ לְהַנְגִּיב מַה שְּׁחָסַר מִמוֹנוֹ עַל יְדֵי הַגְּנֵבָה, נִמְצָא דְגֵנֵב מִשְׁנַיִם וְלֶכֶן יִשְׁלֵם שְׁנַיִם לְהַנְגִּיב, דְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹחֵל לוֹ לְהַנְגִּיב עַל שְׁלוֹ (עֵינֵן גַּם שׁו"ת מִשְׁנֵה הַלְכוֹת ח"ו ס' רסח). גַּם דְּמִי שְׁיִישׁ לוֹ מְנָה רוֹצֵה מְאֹתִים וְאִין אָדָם מֵת וְחֻצֵי תְּאֹתוֹ בִּידוּ, וְלֶכֶן כְּפִי מַה שְּׁמַתְּאָוָה לְכַפֵּל יִלְקָה בְּחֶסֶר כְּפָל (כְּלִי יִקָּר שְׁמוֹת כּא, יב). גַּם כְּפִי שְׂרָצָה לְחֶסֶר אֶת חֲבֵרוֹ כֵּן יִתְחַסֵּר מִמוֹנוֹ. וְתִכְרַף שְׁגֵנֵב נִתְחַיֵּב כְּפָל לְבַעְלָיו, וְכֹאשֶׁר שָׁנָה

משנה הלכות

גנב. גונב מבית הגנב פטור מכפל^א. הגונב את ההקדש פטור מכפל, וכן הגונב מעכו"ם אפילו למאן דאמר גזל עכו"ם דאורייתא^ב. והגונב עבדים וקרקעות פטור מכפל^ג.

דיני ארבעה וחמשה. ארבעה וחמשה אינו חייב לשלם אלא בשוחט שחיטה כשירה ולא בנתנבלה, אבל שחט ונמצאת טריפה, השוחט לרפואה, ולכלבים חייב בארבעה וחמשה^ד. השוחט עז חייב בארבעה וחמשה^ה.

שאר דיני גניבה. אין לו לשלם את הקרן בית דין מוכרין אותו בגניבתו, ודוקא לאיש ולא לאשה^ו. ובכלל המצוה לדון גונב נפש במיתה, וגנב שנמצא במחתרת מותר להרגו

ואינו לוקה דניתן להשבון^ז. פחות משה פרוטה אסור לגנוב מדברי תורה ככל חצי שיעור^ח.

דיני כפל. וצריך לשלם כפל אם היו עדים^י. הודה מעצמו פטור מן הכפל^{יא}. אין הגניבה בעין משלם מן היפה שבנכסים^{יב}. גנב בהמה שוה ד' זוז ובשעת העמדה בדין שוה זוז, אם הוא בעין חוזר לבעלים, ואם אינה בעין משלם הקרן כשעת הגניבה והכפל כשעת העמדה בדין, שוה בשעת הגניבה זוז ובשעת העמדה בדין ד' משלם קרן וכפל כשעת הגניבה, ואם איבדה בידיים משלם קרן וכפל כמו שהוא עכשיו^{יג}. נאנסה מיד הגנב חייב לשלם^{יד}. נכנסה לחצר ונעל בפניה נעשה

א. ראה קה"ר א, יג: 'אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאותו בידו, אלא אין אית ליה מאה בעי למעבד יתהון תרתין מאוון ואן אית ליה תרתי מאוון בעי למעבד יתהון ארבעה מאה'. ב. בשו"ת משנה הלכות שם הבאנו קצת ראייה לענין זה מהש"ס עיין שם. **(נד)** ג. רמב"ם הל' גניבה פ"א ה"א. חו"מ סי' שמ"ח ס"ב. ד. רמב"ם שם ה"ב. חו"מ שם ס"א, ועיין מנחת חינוך. ה. רמב"ם שם ה"ד. סמ"ע שם ס"ק י. ו. רמב"ם שם ה"ה. סמ"ע שם. ז. רמב"ם שם פ"ג ה"יא. חו"מ שם ס"ה. ח. רמב"ם שם פ"א ה"ד. חו"מ סי' שנ"ד ס"ג. ט. מנחת חינוך, עיין סנהדרין עב. ומגיד משנה הל' גניבה פ"ט ה"ג. י. רש"י ב"מ י: ד"ה גגו חצרו וקרפיו מנין. ועיין קצות החושן סי' שמ"ח ס"ק ב. יא. רמב"ם שם פ"א ה"ז. יב. רמב"ם שם פ"ב ה"א. יג. רמב"ם שם ה"ב. יד. שם ה"ח. טו. עיין מה שכתבתי בזה בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' קע"ב. טז. רמב"ם שם פ"ג ה"א-יב.

בְּאוֹלְתוֹ שָׁטַח וּמָכַר הוּא כְּגִנְבָה חֲדָשָׁה וּמִשְׁלָם כָּפַל עַל הַכֶּפֶל וְהוּא
 תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה (דרך פיקודיך מצוה נד, חלק המחשבה אות ב). גַּם כִּי הַגֹּנֵב מִכְּחֵישׁ
 בְּהִשְׁגָּחְתוֹ יִתְּבַרַךְ שְׁמוֹ בְּפָרְטֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁהוּא הֵזֵן וּמִפְּרָנָם לְכָל תְּמִיד בְּכָל
 יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, וְאִם טָבַח וּמָכַר שֶׁהִגִּיעַ רִשְׁעָתוֹ עַד מִדָּה זוֹ קָנְסוּ
 אוֹתוֹ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה (עיין אלה המצוות (חאגיז) מצוה נד). וְטַעַם אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה יֵישׁ
 אוֹמְרִים שׁוֹר שֶׁבָּטְלוּ מִמְּלֶאכֶה מִשְׁלָם חֲמִשָּׁה, וְיֵישׁ אוֹמְרִים הַתּוֹרָה חָסָה
 עַל הַגֹּנֵב שֶׁפָּתַח לְהוֹלִיךְ הִשָּׁה עַל כְּתָפוֹ וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ מִשְׁלָם אֶלָּא אַרְבָּעָה
 אִם טָבַח וּמָכַר (עיין ב"ק עט: מובא באלה המצוות שם).

ב"ק פרק ז, סנהדרין עב: רמב"ם הל' גניבה פ"ג ופ"ט, ספר המצוות מצות עשה רל"ט, סמ"ג
 עשין ע"ה, יראים רנ"ה, חושן משפט סי' שמ"ח.

משנה הלכות

ולעניות דעתי קושיא זו טעות הוא, דתשלומין דארבעה וחמשה חייבה התורה לשלם בשעת שחיטה הראויה לאכילה, וכיון דשחיטה ראויה לאכילה הוא חייב בתשלומין אף דיש לחוש דילמא במקום נקב שחט, אבל כיון דכשירה היא ראויה היא. אלא דלרמב"ם דחייש למיעוטא היה מקום לקושייתם ז"ל, האיך חייבה התורה בארבעה וחמשה ליחוש דילמא במקום נקב שחט, ויש לומר כגון שבדק הושט קודם שחיטה, והבן. ועיין בשו"ת בית שערים חלק יורה דעה (סי' ל').

במחתרתו^י, ואם בטוח לו שלא יהרגו אסור להרגו^י. ואסור לגנוב דעת הבריות^י. תשלומי קרן נוהג בכל מקום ובכל זמן על פי בית דין כל שהוא, ותשלומי כפל נוהג במקום שיש בית דין סמוכין. יש מקשים לפי מה דקיימא לן אין הולכין בממון אחר הרוב, איך משכחת לה חיוב תשלומי ארבעה וחמשה בטביחה, דילמא במקום נקב שחט ונקיבת הושט נבילה, ושוחט ונתנבלה בידו אפילו לרבנן פטור מארבעה וחמשה, ואין לומר דהולכין בתר רובא דהא בממון אין הולכין אחר הרוב.

יז. ע"ע טעמי מצוות (לר"מ הבבלי) מצות עשה יט (בסוגריים שם). יח. רמב"ם שם פ"ט ה"ו. יט. שם ה"י. כ. רמב"ם הל' מכירה פ"ח ה"א. חו"מ סי' רכ"ח ס"ו.

מִצְוַת נֶחֱ

לְדוֹן דִּין שֵׁן וְרַגְלִי (מִצְוַת עֲשֵׂה כ"ד)

צְנוּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעַל הַבֵּית דִּין לְדוֹן דִּין בְּהֵמָה שֶׁהַזִּיקָה לְחֵבְרוּ
בִּשְׁן אוֹ בְּרַגְלִי, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כב, ד) 'כִּי יִבְעַר אִישׁ וְהִינוּ שֵׁן, וְנֶאֱמַר
'וְשַׁלַּח אֶת בְּעִירָהּ וּבְעִירָהּ בְּשָׂדֶה אַחֵר' שֶׁהוּא רַגְלִי, עַל שְׁנֵיהֶם 'מִיטֵב שָׂדֶהוּ
וּמִיטֵב בְּרֵמוֹ יִשְׁלֵם'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּיּוֹן שֶׁבְּהֵמָתוֹ מְזוֹנְנוֹתֶיהָ עָלָיו, אִם נִכְנָסָה בְּשָׂדֶה חֵבְרוּ
וְאָכְלָה שָׂם אוֹ הִפְסִידָה יוֹנְקוֹתָיו בְּרַגְלֶיהָ מִשְׁלֵם 'מִיטֵב שָׂדֶהוּ
וּמִיטֵב בְּרֵמוֹ' כְּדִי שֶׁיְהִי נִזְהָר מִלְּהִזִּיק וּלְהִתְחַיֵּב בְּמִיטֵב שָׂדֶהוּ (טעמי מצות
לר"מ הבבלי) מצות עשה כ). וְלִשְׁוֹן הַמִּשְׁנָה (ב"ק ב). 'אֲרַבְעָה אַבּוֹת נִזְיָקִין, הַשּׁוֹר
וְהַבּוֹר, וְהַמְּבַעֵה וְהַהֲבַעֵר' הֵם הַשְׁוֹן וְהָאֵשׁ כִּי אֵלּוּ הֵם אַבּוֹת הַמִּזְיָקִין, וּמֵהֶם
נִמְשָׁכִין הַתּוֹלְדוֹת^א. וְעַל דֶּרֶךְ הַסּוֹד הַשְׁוֹן וְהַרְגֵּל רוֹמְזִים בְּדַבְרֵיהֶם הַקְּשִׁים
וְהַמִּזְיָקִים כְּעֵנֶן רַגְלֵי הַשּׁוֹר 'וְשֵׁן בְּהֵמָת אֲשַׁלַּח בָּם'^ב, וְכֹאשֶׁר גָּרְמוּ עֲוֹנוֹת

מִשְׁנֵה הַלְבוּת

אלא ברשות הניזק! אכלה אוכלים הרעים
שאינה נהנית מהם פטור^א.

הקדש והפקר. הזיקו הקדש פטור. שור
הפקר שהזיק פטור^ב, הזיק ואחר כך
הפקירו פטור^ב. זכה בו אחר אינו חייב
לשלם כלל אפילו מה שנהנית^א. נתן הבהמה
לשומר נכנס השומר תחת הבעלים לכל
דבר^א.

נה) גדר שן והרגל. בהמה שנכנסה לרשות
חבירו ואכלה מה שדרכה לאכול או
שהזיקה ברגלה דרך הליכתה, הבעלים
משלמין נזק שלם, דמועדים הם מתחילה על
שן ורגל^א.

חיובם. יש לו למזיק מעות וקרקעות לדעת
הסמ"ע^א הברירה ביד המזיק, ולדעת
הש"ך^ב הברירה ביד הניזק. שן ורגל אינו חייב

א. עיין אלה המצות (חאגיז) ריש מצוה נא. ב. דברים לב, כד. ב"ק ג. נה) ג. רמב"ם הל' נזקי ממון פ"א ה"ב.
ח"מ סי' שפ"ט ס"ב. ד. סי' תי"ט סק"א. ה. שם סק"ב. ו. רמב"ם שם פ"א ה"ז, פ"ג ה"א. ח"מ סי' שפט
סי"א, וסי' שצ"א ס"ז. ז. רמב"ם שם פ"ג ה"ג. ועיין ח"מ סי' שצ"א ס"א וס"ג. ח. מנחת חינוך אות ו' ע"פ
תוס' ב"ק ו: ד"ה שור רעהו. ט. רמב"ם שם פ"ח ה"ד. ח"מ סי' ת"ו ס"ב-ג. ועיין מנחת חינוך שם. י. ח"מ
שם. ועיין מנחת חינוך שם. יא. רמב"ם שם פ"ד ה"ד. ח"מ סי' שצ"ו ס"ח.

יִשְׂרָאֵל וְהִזְקוּ בְשָׂדֶה, הוּא הַמָּלֵא כָּל טוֹב, וְכָל טוֹב אֲדוֹנָיו בְּיָדוֹ, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחְזִיר הַשְּׂפַע וְהַטּוֹב הָרְאוּי לְצֵאת לַחוּץ וְאִינוּ יוֹצֵא רַק נִשְׁאָר בְּשָׂדֶה אֲשֶׁר נִזְק, וְזֶה 'מִיטֵב שָׂדֶהוּ וּמִיטֵב פְּרָמוֹ יִשְׁלֵם' לְהַשְׁלִים הַחֲסָרוֹן (ספר הקנה (על המצוות) נזקי קרן שן ורגל דף קמו: הובא במצודת דוד (רדב"ז) מצוה תנמ).

ב"ק פרק א-ב-ג, גיטין מט. רמב"ם הל' נזקי ממון פ"א, ספר המצוות מצות עשה ר"מ, סמ"ג עשין פ"ז, חושן משפט סי' ש"צ.

מִצְוֵה נו

לְדוֹן בְּנִזְקֵי אִשׁ (מִצְוֵת עֲשֵׂה כ"ה)

צְנוּת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעַל הַבֵּית דִּין לְדוֹן וּלְחַיֵּב לְשִׁלְם לְמִי שֶׁהִזִּיק לְחֵבְרוֹ בְּאִשׁ, שְׁנֵאמַר (שמות כב, ה) 'כִּי תֵצֵא אִשׁ וְגו' שִׁלְם יִשְׁלֵם הַמִּבְעֵר'.

משנה הלכות

הרחקה ותולדות. הרחיק כשיעור הרחקה ועברה, או שעברה שלולית או נהר של ח' אמות פטור.^{יב} ליחכה אבניו ונירו של חברו חייב.^{יג} אבניו וסכיניו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה חייב משום תולדות אש.^{יד}

חיציו או ממונו. ובגמרא (ב"ק כב.) פליגי אשו משום ממונו או משום חציו, וקיימא לן אשו משום חציו.^{יז}

טמון. מבעיר בתוך שלו והלכה בגדיש של חברו וכלים טמונים בגדישו ואכלם האש פטור.^{יח} מבעיר בשל חברו חייב הטמון.^{יט}

תולדות. תולדות הרגל, הזיקה ברגלה או בגופה או בשערה דרך הליכה,^{יב} ניתזו צרורות מתחת רגלה על כלים ונשברו אלו הם תולדות הרגל ומשלמין חצי נזק הלכה למשה מסיני.^{יג} אכלה כסות וכלים או שאר דברים שאין דרכה לאכלם משלם חצי נזק שזה שינוי הוא והוי תולדה דקרן.^{יד} ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים, והנקבות בכלל תשלומין.

(נו) גדר אש. המדליק אש בתוך שלו ויצא מעצמה והזיקה בתוך של חברו חייב נזק שלם.^{יז}

יב. רמב"ם שם פ"א ה"י. חו"מ סי' ש"צ ס"א. יג. רמב"ם שם פ"ב ה"ב. חו"מ שם ס"ג. יד. רמב"ם שם פ"ג ה"ג. חו"מ סי' שצ"א ס"ב. (נו) א. רמב"ם הל' נזקי ממון פי"ד ה"א. חו"מ סי' תי"ח ס"ב. ב. רמב"ם שם ה"ב. חו"מ שם ס"ב וס"ד. ג. רמב"ם שם ה"ח. חו"מ שם ס"ב. ד. רמב"ם שם ה"ט. חו"מ סי' תי"א ס"א. ה. רמב"ם שם פי"ד ה"טו. חו"מ סי' תי"ח ס"ז. ו. רמב"ם שם ה"ט. חו"מ שם ס"ג. ז. רמב"ם שם ה"ח. חו"מ שם.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. שְׁלֹא יֹאמֶר בֵּינוֹן שְׁהָאֵשׁ יֵצֵא מֵעֲצָמוֹ וְלֹא הִזִּיקוּ בְּיָדַיִם
וְגַם לֹא בְּמִמּוֹנֵנוּ אֵינוֹ חַיֵּב לְשַׁלֵּם, קָא מְשַׁמַּע לָן בֵּינוֹן שְׁדַרְדָּךְ הָאֵשׁ
לְצִאת מֵעֲצָמוֹ צָרִיד לְשָׁמְרוֹ וְלִכְּנֹן 'שְׁלֹם יִשְׁלַם הַמְּבַעֵר' (עיין שלה"ק פר' משפטים
דרך חיים תוכחות מוסר. ועיין חינוך). וּבְגִמְרָא אָמְרוּ (ב"ק כב: ועיין שם ס:): 'כִּי תֵצֵא אֵשׁ'
אֶפְלוּ מֵעֲצָמָה, וּבָא לַעֲשׂוֹת אֲנִים כְּרָצוֹן וְשֵׁאוֹנוֹ מִתְּכַוֵּן כְּמִתְכַוֵּן (טעמי מצות
(לר"מ הבבלי) מצות עשה כא. ועיין שלה"ק שם). עוֹד בְּגִמְרָא (ב"ק ס:): 'אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא עָלַי לְשַׁלֵּם אֶת הַבְּעֵרָה, אֲנִי הִצַּתִּי אֵשׁ בְּצִיּוֹן שְׁנֵאמַר (איכה ה, יא) 'וַיִּצֵּת
אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוֹדֶתֶיהָ', וְאֲנִי עֲתִיד לְכַנּוֹתָהּ בְּאֵשׁ שְׁנֵאמַר (זכריה ב, ט)
'וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמָר ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וְלִכְבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ'. וְעַל דֶּרֶךְ
הַרְמֵז מְרִמֵּז לְאֵשׁ הַמַּחְלֶקֶת וְכַעַם שְׁצָרִיד לְשָׁמֵר שְׁמִירָה יִתְרָה שְׁלֹא תֵצֵא
אֶפְלוּ בְּאֲנִים (שלה"ק שם), וְהָאֵשׁ נִמְשַׁכֶּת מִן הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה שְׁעַל רֵאשִׁים
תְּחוּלָה, וְכָל שְׁלוּחָיו אֵשׁ אוֹכְלָה אֵשׁ, וְגוֹפֵם אֵשׁ, וְסוּסֵי אֵשׁ, וְרִכְבֵּי אֵשׁ,
וְכָלִי מְלַחֲמָתָם אֵשׁ, וְהַמְדְּלִיק אֶת אֵשׁ הַמַּחְלֶקֶת נַעֲשֶׂה כְּאֶחָד מֵהֶם, וְאוֹי
לוֹ לְמִי שְׁפָנַע בְּהֶם.

ב"ק כב: ס. רמב"ם הל' נזקי ממון פי"ד, ספר המצוות מצות עשה רמ"א, סמ"ג עשין ס"ט,
חושן משפט סי' תי"ח.

משנה הלכות

היה עבד כפות לגדיש וגדי כפות וגשרפו
פטור על הגדי דקם ליה בדרבה מיניה, לא
היה כפות חייב לשלם דהיה ליה לעבד
לברוח ופטור על העבד.^ט
אחד הביא אש והאחרון
עצים או להיפך האחרון חייב, בא

אחד וליבה המלבה חייב, ליבה וליבתה הרוח
חייב.^{יב} ליבו שנים כאחד פטורין, והוא דאין
בכל אחד ללבנות.^{יג} שלחה ביד חרש שוטה
וקטן המשלח חייב,^{יד} ביד פיקח השליח
חייב דאין שליח לדבר עבירה.^{טו} הזיקה אדם
המבעיר חייב בה' דברים, נזק צער ריפוי
שבת ובושת.^{טז} ונוהג בכל מקום ובכל זמן

ח. ע"ע רבינו בחיי שמות כה, ה. ט. ע"פ ירמיה כג, יט. י. ע"ע זוה"ק ח"א לג. ז. 'ומחוקת הוה בשני, דביה
אתברי גיהנם, דאיהו נורא דדליק, כמה דאת אמר (דברים ד, כד) 'אש אוכלה הוא', וזמין לאשראה על רישייהו
דחייביא'. יא. רמב"ם שם ה"י. יב. רמב"ם שם ה"ז. הו"מ שם ס"ט. יג. שם ברמ"א. יד. רמב"ם שם ה"ה.
חו"מ שם ס"ז. טו. רמב"ם שם ה"ו. הו"מ שם ס"ח. טז. רמב"ם שם ה"ו. חו"מ סעי' י"ז.

מצוה נו

דיני שומר חנם (מצות עשה כ"ו)

צְנוּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדוֹן בְּדִין שׁוֹמֵר חָנָם, שְׁנֵאמַר (שמות כב, ו) 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶסֶף אוֹ כֵלִים לְשׁוֹמֵר וַיִּגַּב מִבֵּית הָאִישׁ וְגו'.

מִשְׂרָשֵׁי הַמְצוּה. לְפִי שֶׁהַשׁוֹמֵר חָנָם אֵין לוֹ תוֹעֵלַת כָּלֵל מְזוּה, שְׁלֹא קָבַל שָׂכָר עַל שְׁמִירַת הַפְּקֻדוֹן אֶלָּא גּוֹמֵל חֶסֶד הוּא, וְלִכֵּן פְּטוּר מִן הַכֹּל חוּץ מִן הַפְּשִׁיעָה וְדָמִי לְמִזִּיק בְּיָדָיִם (אלה המצות (חאגיז) מצוה נו. מורה נבוכים ח"ג פמ"ב). וְעַל דֶּרֶךְ הָרְמִזוּ לְפִי מַה שֶׁכָּתַב בְּמִדְרָשׁ הַנֶּעְלָם (זוהר חדש לא). עַל פְּסוּק (איכה ג, כג) 'חֲדָשִׁים לְבַקְרִים רַבָּה אִמּוֹנַתְךָ', שֶׁהָאָדָם מַפְקִיד הַנְּשֻׁמָּה בְּכֹל לִילָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹאמֵן בְּפְקֻדוֹנוֹ אֲשֶׁר הִפְקִיד אֹתוֹ וּמְחִיזִיר

משנה הלכות

ובכל בית דין בזכרים, והנקבות בתשלומין אם הזיקו".

דיני שמירה. השולח יד בפקדון אפילו על ידי שליח חייב בכל האונסין. אינו חייב בשמירה עד שמשך הפקדון. קיבל עליו לשמור כסף ונמצא של זהב אינו חייב אלא כסף^ה. כלה הזמן שקיבל עליו, כל זמן שלא החזיר לבעלים הוה שומר חנם^ו. שומר שמסר פקדון לאשתו ובני ביתו ולא שמרו כראוי חייבין לשלם, ואם אין להם, בעל הבית משלם, שאם לא כן כל אדם שיפקידו אצלו פקדון יאכלוהו בני ביתו ויפטר^ז. דיני השמירה הכל לפי המקום והזמן ששומרין שם אותן הדברים^ח. הפקיד ערב שבת עם

(ז) חיובי שומר חנם. שומר חנם (במטלטלין) פטור בכל חוץ מן הפשיעה, וחייב לישיבע שאינו ברשותו שבועה דאורייתא, ומגלגלין עליו שלא פשע ושלא שלח בה יד^א. הביא עדים שאינו ברשותו פטור משבועה^ב. שמירה בבעלים פטור אף מפשיעה^ג. פשע לענין אש, ולא נשרף אלא נגנב, חייב דתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב^ד, אבל מתה פטור^ה.

יז. חינוך לעיל מצוה נ"ה. (ז) א. רמב"ם הל' פקדון פ"ד ה"א. חו"מ סי' רצ"א ס"א, וסי' רצ"ד ס"ב. ב. רמב"ם הל' שכירות פ"ג ה"א. חו"מ סי' רצ"ד ס"ב, ועיין שם בנתיבות סק"ב. ג. רמב"ם הל' שכירות פ"א ה"ג. חו"מ סי' רצ"א סכ"ח. ד. רמב"ם הל' פקדון פ"ד ה"ו. חו"מ סי' רצ"א ס"ו. ה. רמב"ם שם פ"ג ה"י. חו"מ שם ס"ט. ו. רמב"ם הל' גזילה פ"ג ה"א. חו"מ סי' רצ"ב ס"ה. ז. רמב"ם הל' שכירות פ"ב ה"ח. חו"מ סי' רצ"א ס"ה בשם יש מי שאומר, והש"ך שם ס"ק יג כתב שכן עיקר. ח. חו"מ סי' רצ"א ס"ד. ט. מנחת חינוך. י. רמב"ם הל' פקדון פ"ד ה"ט. חו"מ שם סעי' כ"ד. יא. חו"מ שם סי"ח ברמ"א.

נשמתו בכל יום חדשה, ולפעמים הוא שומר חנם שאין לו זכותים, והוא מושך מצד החן וחסד ונותן לו מתנת חנם כי חנון ורחום הוא. והנשמה הוא פקדון באדם וצריך להחזירה לבעליה שהוא הקדוש ברוך הוא, לכן צריך להזהר שלא להשתמש בה שלא לצרכה כמו בפקדון ולא למעל בה (עין מצורת דוד (רדב"ז) מצוה תקיג).

ב"ק פרק ט, ב"מ פרק ג, רמב"ם הל' פקדון פ"ד, ספר המצוות מצות עשה רמ"ב, סמ"ג עשין פ"ח, חושן משפט סי' רצ"א.

מצוה נח

דיני טוען ונטען (מצות עשה כ"ו)

צוה הקדוש ברוך הוא לדון בדין טוען ונטען, כלומר כל מי שתובע את חברו בשום דבר בשוה פרוטה ולמעלה, שנאמר (שמות כב, ח) 'על כל דבר פשע על שור על חמור על שיה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה'.

משנה הלכות

וכיוצא בהן בשוה פרוטה ולמעלה, אם הודה חייב לשלם, כפר בכל פטור אפילו משבועה, הודה במקצת או שיש לו לתובע עד אחד חייב שבועה מדאורייתא ונפטרה. והמחייב שבועה יש בו ז' תנאים, א', שיהיה הטענה שתי מעה כסף או יותר וההודאה לכל הפחות בפרוטה². ב', שיהיה הטענה בדבר שבמשקל שבמידה ושבמנין, טען כיס מלא מעות מסרתי לך והנתבע אומר איני יודע אינו מחייב שבועה מהתורה³. ג', שיהא ההודאה ממין הטענה, טענו שוורים והודה לו בצאן

חשיכה כסף אין צריך לקברו ולהטמין בקרקע עד מוצאי שבת קודש².

יוצאים מן הכלל. קרקעות ועבדים ושטרות אין בהם דין שומרים, וכן הקדש ומטלטלין של עכו"ם אין להם דין שומרי³. שומר חנם שהתנה להתחייב בכל האונסין חייב אפילו בלא קנין⁴. ונוהג בכל מקום ובכל זמן ובכל בית דין.

(נח) דיני מודה במקצת. הטוען על חברו טענת ממון, פקדון, או הלואה,

יב. רמב"ם הל' פקדון פ"ד ה"ה. חו"מ שם סט"ז. יג. רמב"ם הל' שכירות פ"ב ה"א. חו"מ סי' ש"א. יד. רמב"ם שם ה"ט. חו"מ סי' רצ"א סכ"ז. (נח) א. רמב"ם הל' טוען ונטען פ"א ה"א וה"ג. חו"מ סי' פ"ז ס"א, וסי' פ"ח ס"ה. ב. רמב"ם שם פ"ג ה"א. חו"מ סי' פ"ח ס"א. ג. רמב"ם שם פ"ד ה"א. חו"מ שם סכ"ג.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְהִנְהִיג הָעוֹלָם בְּצֶדֶק וּמִשְׁפָּט וְלַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין הַמְּרִיבִים. וְאִם טָעַן עַל חֲבֵרוֹ מְעַנֵּת מָמוֹן וְהוֹדָה בְּמִקְצַת הַטִּילָה עָלָיו הַתּוֹרָה שְׁבוּעָה, ד' חֲזוּקָה אֵין אָדָם מַעֲזוֹ פָּנִים בְּפָנַי בְּעַל חוּבוֹ, וְהָאֵי בְּכוּלֵי בָּעֵי דְלוּדֵי, וְהָאֵי דְכָפַר לָהּ בְּפִלְגָא אֲשַׁתְּמוּטֵי הוּא דְקָא מְשַׁתְּמִיט לָהּ, סָבַר עַד דְהָוֵי לִי זִוְיָ וּפְרַעְנָא לָהּ, הַלְכְּדָ רְמֵי רַחֲמָנָא שְׁבוּעָה עָלֶיהָ בִּי הֵיכָא דְלוּדֵי לָהּ בְּכוּלָּהּ^ד (עֵינֵין אֵלֶּה הַמִּצְוֹת (חֲאֲנִיזוּ) מִצְוָה נַח. מִצְוֹרֶת דּוּד (רַב"ז) מִצְוָה תַקְכַּט).

משנה חלבות

המחוייב שבועה היסת יכול להפכה על שכנגדו וישבע ויטול^ב. שבועה של תורה בנקיטת חפץ, ושבועת היסת בלא נקיטת חפץ^ג. וכתב רבינו ירוחם (נתיב י"ד ח"ג) בשם רב האי גאון שמי שנטל תחנונים או סידור תפילות וסליחות ושאר כתבי קודש ונשבע שבועה באותו ספר, אותה שבועה כשבועת ספר תורה, כי יש בהם כמה שמות של הקדוש ברוך הוא, ולא עוד אלא כיון שכתוב בהם כל אותיות שבאל"ף בי"ת הרי מצטרפין אותיות שלהן לכמה שמות ולכמה גופי תורה.

שאר פרטי דינים. השותפין והאריסין נשבעין בנקיטת חפץ אף על הספק^ד.

שבועה דאורייתא אין מהפכין, ועל נתבע לישבע וליפטר או לשלם לתובע, ובשבועת היסת דרבנן מהפכין^ה, נשבע מדאורייתא משמתין אותו אם לא יעמוד ויורדין לנכסיו^ו

פטור, טענו בהמות והודה בשה וכפר בשאר חייב, וכיוצא בזה^ז. ד', שיהיה הטענה בדבר שמסר לו, אבל המוצא מציאה והחזירה וטענו הבעלים יותר היה אינו נשבע^ח. ה', שיהיה הטענה בין התובע והנתבע, טענו ליורשים כך וכך והיורשים שהם הנתבעים אומרים אינו אלא כך פטורים משבועה^ט. ו', החזיר הנתבע לידו המקצת מיד, ואמר לו הילך, פטור משבועה דמודה במקצת^י. ז', הודה במקצת בדבר שיש עליו שטר או עדים, כגון התובע מאה זוז ויש שטר או עדים על חמישים והודה בחמישים וכפר בשאר, פטור משבועה^{יא}.

שבועת היסת. ומפני תיקון העולם תיקנו שבועת היסת היכא דליכא להני תנאי^{יב}. טען שתי כלים אפילו שוין כל שהוא והודה באחת חייב שבועה מהתורה^{יג}.

ד. גיטין נא: ב"ק קז. ב"מ ג: ה. רמב"ם שם פ"ג ה"ח. חו"מ שם ס"ז. ו. רמב"ם הל' גזילה פ"ג ה"כ. חו"מ ס' רס"ז סכ"ז. ז. חו"מ ס' ק"ח ס"א. ח. רמב"ם הל' טוען ונטען פ"א ה"ג. חו"מ ס' פ"ז ס"א. ט. רמב"ם שם פ"ד ה"ד. חו"מ ס' פ"ח סכ"ח וס"ל. י. רמב"ם שם פ"א ה"ג. חו"מ ס' פ"ז ס"ה. יא. רמב"ם שם פ"ג ה"ה. חו"מ שם ס' פ"ח ס"ג. יב. רמב"ם שם פ"א ה"ד. חו"מ ס' פ"ז ס"א. יג. רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ט, והל' טוען ונטען פ"א ה"ג. חו"מ ס' פ"ז ס"ג. יד. רמב"ם הל' טוען ונטען פ"א ה"ב. חו"מ ס' צ"ג ס"א. טו. רמב"ם שם ה"ד-ה. חו"מ ס' פ"ז ס"א. טז. רמב"ם הל' טוען ונטען פ"א ה"ד. חו"מ ס' פ"ז ס"ט.

גַּם רָמַז לְפָרֵט הַחֲטָאִים בְּשִׁמְתוֹדָה, וְעַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, דְּמִכְסָּה פִּשְׁעֵיו לֹא יִצְלִיחַ¹, וַיִּבְקֶשׂ רַחֲמִים מֵהַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ (מעמי מצות (לר"מ (הבבלי) מצות עשה כג).

ב"ק פרק ג, ב"מ פרק ג ופרק ה, שבועות פרק ה, רמב"ם הלכות טוען ונמען, ספר המצוות מצות עשה רמ"ז, סמ"ג עשין צ"ה, חושן משפט סי' פ"ז.

מִצְוָה נט

דִּינֵי שׁוֹמֵר שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר (מִצְוַת עֲשֵׂה כ"ח)

צְנוּתָה הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁעַל הַבַּיִת דִּין לְדוֹן בְּדִין נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר, פְּרוּשׁ שׁוֹמֵר פְּקֻדוֹן חִבְרוֹ בְּשְׂכָר, אוֹ שׁוֹכֵר בְּהֶמָּה אוֹ מִטְּלָטְלִין מִחִבְרוֹ וְנָפַל מִחֻלְקַת בֵּינֵיהֶם, שְׁנֵאֵמַר (שמות כב, ט) 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וְכָל בְּהֶמָּה לְשֹׂמֵר'.

משנה הלכות

ולא מדרבנן. היה חשוד על השבועה מדאורייתא, כנגדו נשבע ונוטל ומדרבנן אין שכנגדו נשבע ונוטל¹. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים אבל לא בנקבות.

נט) דיני שומר שכר ושוכר. השומר פקדון חבירו בשכר, או שכר בהמה או מטלטלין מחבירו ונגב או נאבד חייב בתשלומין², ואפילו לא שילם לו עדיין השכר³. נאנסו כגון נשברו או נשבו או מתה הבהמה פטור מתשלומין וחייב שבועה לאמת דבריו⁴. נתן לו פחות משהו פרוטה לא הוה שומר שכר⁵.

גדרי שכר. הנהנה בשוה פרוטה, אפילו לא נתן, נעשה הנפקד על ידי זה שומר שכר⁶. המפקיד אצל חנוני מעות מותרים הוי ליה שומר שכר כיון דיש לו רשות להשתמש בהם, קשורים לא הוי שומר שכר⁷. שומר אבידה או מלוה על המשכון דעת הרמב"ם⁸ דהוי שומר שכר משום פרוטה דר' יוסף והרבה חולקין⁹. ועיין בחושן משפט¹⁰, ובנתיבות¹¹ כתב דגבאי צדקה לא הוי שומר שכר משום פרוטה דר' יוסף דלא הוה בכלל עוסק במצוה פטור מן המצוה כיון שאין עליו חיוב להיות גבאי צדקה, ודבריו תמוהין מתשובות מהרי"ק (שורש ו), ויש בזה הרבה

שומר שכר⁷.

יז. ע"פ משלי כח, יג. יח. רמב"ם שם פ"ב ה"א וה"ד וה"ז. חו"מ שם סי"ג. נט) א. רמב"ם הל' שכירות פ"א ה"ב. חו"מ סי' ש"ג ס"א-ב. ב. מנחת חינוך. ג. רמב"ם שם. חו"מ שם סי"ג. ד. ש"ך שם סק"א. ה. מנחת חינוך ע"פ דין חנוני שבח"מ סי' רצ"ב ס"ז, ודין אומן שבס"י ש"ו ס"א. ו. רמב"ם הל' שאלה פ"ז ה"ו-ז. חו"מ סי' רצ"ב ס"ז. ז. הל' גזילה פי"ג ה"י. ח. רמ"א סי' רס"ז סט"ז. ט. סי' ע"ב וסי' רס"ז. י. סי' ע"ב סק"י. ט.

יז. ע"פ משלי כח, יג. יח. רמב"ם שם פ"ב ה"א וה"ד וה"ז. חו"מ שם סי"ג. נט) א. רמב"ם הל' שכירות פ"א ה"ב. חו"מ סי' ש"ג ס"א-ב. ב. מנחת חינוך. ג. רמב"ם שם. חו"מ שם סי"ג. ד. ש"ך שם סק"א. ה. מנחת חינוך ע"פ דין חנוני שבח"מ סי' רצ"ב ס"ז, ודין אומן שבס"י ש"ו ס"א. ו. רמב"ם הל' שאלה פ"ז ה"ו-ז. חו"מ סי' רצ"ב ס"ז. ז. הל' גזילה פי"ג ה"י. ח. רמ"א סי' רס"ז סט"ז. ט. סי' ע"ב וסי' רס"ז. י. סי' ע"ב סק"י. ט.

מְשַׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה. מֵה שְׁמַחֵיב בְּגִנְבָה וְאַבְדָּה לְפִי שְׁקָבְלוֹ אַחֲרֵי כֵן
עֲלֵיהֶם", וּפְטוֹר מֵאַנְסִים דְּכִיּוֹן דְּשִׁנְיָהֶם הַשּׁוֹמֵר וּבְעַל הַמָּמוֹן
מִשְׁתַּתְּפִין בְּתוֹעֵלָתוֹ, שֶׁהַשּׁוֹמֵר מְקַבֵּל מָמוֹן שְׁמִירָתוֹ וְהַמְשַׁכֵּר מְקַבֵּל
שְׂכִירוֹת עֲבוּר חֶפְצוֹ מִהַשּׁוֹכֵר, וְלִזְה נִחְלְקוּ הַנְּזָקִים בֵּין שְׁנֵיהֶם. מֵה שְׂיִכָּא
נֶזֶק מִפְּנֵי מַעוֹט הַשְּׁמִירָה הוּא מִכֵּים הַשּׁוֹמֵר, וְהִינוּ גְּנָבָה וְאַבְדָּה, וְהַנְּזָקִים
שְׂאִין תַּחֲבוּלָה לְמַנְעָם, וְהוּא שְׂבוּרָה וְשְׂבוּיָה וּמַתָּה, הֵם מִכֵּים בְּעַל הַמָּמוֹן
(מורה נבוכים ח"ג פמ"ב). וְרַמְזוֹ יֵשׁ שְׂאֵנְחָנוּ שׁוֹמְרֵי שְׂכָר עַל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת,
שֶׁהַתּוֹרָה יַעֲדָה לָנוּ שְׂכָר פְּרוֹתֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן לְעוֹלָם הַבָּא^א, וְעֲלֵינוּ
לְשַׁמְרָם, וְאִם נִתְעַצֵּל בְּקִיּוּמָם וּבְשְׁמִירָתָם אָנוּ חַיִּים בְּתִשְׁלוּמֵינוּ, אֲבָל אִנִּים
רַחֲמָנָא פְּטִירָה (עיין טעמי מצות (לר"מ הכבלי) מצות עשה כד).

ב"ק פרק ו ופרק ח, שבועות פרק ה, רמב"ם הל' שכירות פ"א, ספר המצוות מצות עשה
רמ"ג, כמ"ג עשין פ"ט, חושן משפט סי' ש"ג עד ש"ו.

משנה הלכות

לו פקדון אחר כעין זה שישמור לו משך
הזמן שנשאר ואם לא רצה אינו חייב
לשלם לו^א. שוכר שכלה הזמן הרי הוא
כשומר חנם מכאן ולהבא עד שיחזיר^ב.
שוכר (וכן שומר שכר ושאר שומרים)
בבעלים פטור^ג. ונוהג בכל מקום ובכל זמן
בזכרים, והתשלומין נוהגין בכל אישי
ישראל.

בפוסקים^א, ובתשובה הארכת בזה^ב. ובגבאי
צדקה מיהו פטור משום דמעות עניים
והקדש פטור^ג.

שאר פרטי דינים. שומר שכר אינו יכול
לחזור תוך הזמן^א. נאנס צריך
המפקיד לשלם לו שכרו משלם^ב. ונראה
דאם נאנס בתוך הזמן יכול המפקיד ליתן

יא. עיין ב"מ צג.: יב. עיין פאה פ"א מ"א. יג. עיין או"ח סי' ל"ח ס"ח, ומגן אברהם שם סק"ח, ובערוך השלחן
סקי"א שם, ובשו"ת יד אליהו סי' נ"ד. ובנדרים לג: יד. משנה הלכות ח"ד סי' רכ"ד. טו. רמב"ם הל' שאלה
ופקדון פ"ה ה"א. חו"מ סי' ש"א ס"ו. טז. הרב המגיד שם פ"ז ה"א. חו"מ סי' רצ"ג ס"א. יז. הרב המגיד הל'
שכירות פ"ב ה"ב. ש"ך חו"מ סי' ש"ג ס"ק ה. יח. עיין נתיבות המשפט סי' ש"ג ס"ק ב. יט. חו"מ סי' ד"ש
ס"ו, וסי' שמ"ג ס"ב. כ. רמב"ם הל' שאלה ופקדון פ"ב ה"א-ב. חו"מ סי' רצ"א סכ"ח.

מצוה ם

דיני שואל (מצות עשה כ"ט)

צְנוּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעַל הַבַּיִת דִּין לְדוֹן דִּין שׁוֹאֵל מִחֲבָרָו חֲפִץ בְּלֹא שְׂכָר, שְׁנֵאמֹר (שמות כב, יג) 'כִּי יִשְׂאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵּלִים וְנִשְׁכַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שְׁלָם יִשְׁלָם'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שֶׁהַשׁוֹאֵל חָיֵב אֶפְלוּ בְּאַנְסִין חוּץ מִמֶּתָה מִחֲמַת מְלָאכָה הִרְאוּיָה לָהּ, לְפִי נְשִׂיָה הַמְשֻׁאֵל מִדַּת חֲסִידוֹת עָשָׂה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה בְּלִי תִשְׁלוּמִין בְּלָל וְכָל הַנָּאָה שְׁלוֹ הוּא וּבְאַחֲרֵי־וֹתוֹ הוּא, וְהָרִי זֶה כְּעֵנִן לֹוֹה מְעוֹת שְׂאֵם נֶאֱנָסוּ מִמֶּנּוּ לֹא יִפְטֹר מִן הַמְלָוָה בְּמַעֲנַת אָנָם, וּפְטוּר בְּמִתָּה מִחֲמַת מְלָאכָה דְלָאוּ לְאוֹקְמָא בְּכִילְתָּא שְׁאֵלָהּ. וְטַעַם דְּאֵם בְּעָלָיו

משנה הלכות

ס) חיובי שואל. שואל מחבירו כל דבר שהוא משה פרוטה ומעלה להשתמש בו, לעולם חייב לשלם אם לא היה בידו להחזירו לו חוץ ממתה מחמת מלאכה הראויה לה, שינה ממלאכה ששאל בשבילה, אפילו מתה מחמת מלאכה הראויה לה חייב¹. שאל כלי כסף ונמצאת של זהב, עד שלא נודע לו שהוא של זהב אינו חייב אלא על של כסף, ומשנודע לו חייב על של זהב². שואל אי יכול לחייב עצמו גם במתה מחמת מלאכה תלוי בב' תירוצי התוספות (ב"מ נח. ד"ה אמר ר' יוחנן), עיין בקצות החושן³ ובנתיבות המשפט⁴.

שאר פרטי דינים. שואל טוען מתה מחמת מלאכה, במקום שיש שם רואין אינו נאמן בלי עדים או ראייה ובמקום שאין שם רואין חייב שבועת התורה לאמת דבריו, וכולל שלא פשע ושלא שלח יד⁵. השואל והשוכר אסור להם להשאיל ולהשכיר לאחרים ואם

א. עיין ב"מ צו: ב. ע"ע טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה כה. מורה נבוכים ח"ג פמ"ב. ג. עיין ב"מ שם. ד. רמב"ם הל' שאלה פ"א ה"א. הו"מ סי' ש"מ ס"א. ה. קצות החושן סי' רצ"א סק"ד, ומנחת חינוך. ו. סי' ש"מ ס"ק א. ז. סי' ש"מ ס"ק ב. ח. מנחת חינוך, עיין שם. ט. עיין ש"ך סי' שמ"א ס"ג. י. מנחת חינוך. יא. שם, וכדין פקדון ברמב"ם הל' שכירות פ"ג ה"א, ובחו"מ סי' רצ"ד ס"ב.

עמו' פטור אף על השאילה^כ, דכיון שהוא שם ישמר את שלו, ואף אחר שהלכו הבעלים נמי פטור בשהיו בשעת שאלה משום דלא פלוג הוא (עין חינוך). ובדרך רמז 'כי ישאל איש מעם רעהו' זה הקדוש ברוך הוא שנקרא 'רעד'^ג, וישאל ממנו 'כסף או כלים ונשבר או מת' השואל, ו'בעליו אין עמו' שחס וחלילה בעט בטובת ה', לא השתמש בכסף או כלים לקיים מצות אלא לצרכי עצמו, 'שלם ישלם' דמצות לאו להנות נתנו, ואפלו על אנסין ישלם בגיהנם, ו'אם בעליו' שהשתמש בכסף או כלים ל'בעליו עמו' לה', כלומר לקיים מצות ה' 'לא ישלם'.

ב"מ פרק ה, שבועות פרק ה, רמב"ם הל' שאלה פ"א ופ"ו, והל' שכירות פ"א, ספר המצוות מצות עשה רמ"ד, סמ"ג עשין צ"ב, חושן משפט סי' רצ"ג וסי' ש"ג וסי' ש"ו וסי' ש"מ עד שמו"ז.

מצוה סא

דיני מפתה (מצות עשה ל')

צוה הקדוש ברוך הוא שעל הבית דין לדון בדין המפתה בתולה כמשפטו הכתוב עליו, שנאמר (שמות כב, טו) 'כי יפתה איש בתולה וגו'.

משנה הלכות

עברו ומתה כדרכה ישלם השואל לבעלים ראשונים^י. כל השומרין שנשבעין נשבעין שבועת השומרין שאירע כך וכך ושאינו ברשותו ושלא שלח בה יד, ואם רצה לשלם נשבע גם כן שאינו ברשותו ושכך היה שוה^{יב}. בהקדש ובעכו"ם אינו נוהג דין שואל^{יג}. ונוהג בכל מקום ובכל זמן. בזכרים ונקבות.

סא) חיובי ודיני מפותה. המפתח בתולה מבת ג' שנים ויום אחד עד שתבגר, משהערה בה חייב קנס חמישים שקל כסף לאביה^א. בא עליה שלא כדרכה נחלקו הפוסקים^ב אי חייב קנס. אין לה אב פטור דמחלה ליה. ומצוה לישאנה^ה. הסכים אביה לכנסה פטור מקנס^ה, ואין הקנס של

יב. עיין שמות כב, יד. יג. עיין רש"י שבת לא. ד"ה דעלך. ובזוה"ק ח"ב נה: יד. רמב"ם הל' שכירות פ"א ה"ד. חו"מ סי' שמ"ב, וסי' ש"ז ס"ד. טו. רמב"ם הל' שאלה ופקדון פ"ד ה"א, ופ"ו ה"א. חו"מ סי' רצ"ד ס"ב, וסי' רצ"ה ס"ב. טז. רמב"ם הל' שכירות פ"ב ה"א. **סא)** א. רמב"ם הל' נערה בתולה פ"א ה"א. אבן העזר סי' קע"ז ס"א, מנחת חינוך ע"פ תוס' סנהדרין עג: ד"ה משעת. ב. עיין רמב"ם שם ה"ח. ורש"י ותוס' סנהדרין עג: ור"ן כתובות דף יד: מדפי הרי"ף. ג. חינוך, ועיין מנחת חינוך בשם רמב"ם שם פ"ב הי"ב, ותוס' סנהדרין עג: ד. אבן העזר שם ס"ה. ה. רמב"ם שם פ"א ה"ג. ובטור אבן העזר שם.

מִשְׂרָשֵׁי הַמְצָוָה. מֵה שְׁחַלְקָה הַתּוֹרָה בֵּין אֲנוּסָה לְמַפְתָּה, כִּי דָרָךְ הָעוֹלָם לִהְיוֹת בַּחוּרֵי חֶמֶד מְפַתִּים בְּתוֹלוֹת בְּנוֹת גְּדוֹלִים הַיְפּוֹת, וְאֵינָנו הֶגוֹן שְׂיֵהָא הַחוּטָא נִשְׁכָּר, וְלִכֵּן לֹא חִיבֵי הַתּוֹרָה לְשַׁאנְהָ בְּעַל כְּרַחֵה, וּבְעֵבוֹר שְׁנָם הִיא חֲטָאָה לֹא נָתַן עֲנֵשׁ שְׂיִשְׁאָנָה בְּעַל כְּרַחוּ וְדִי שְׂיִשְׁלָם קִנְס, וְכֵן דָּרָךְ בְּנֵי הַגְּדוֹלִים לְאַנְס בְּנוֹת הַפְּחוּתִים בְּמַעְלָה, אֲשֶׁר אֵין אֵין לְהֵם כַּח לְעַמֵּד נְגֻדָם, וְלִכֵּן אָמַר בְּאוּנְסֵי 'וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה' (רמב"ן שמות שם). וְעַל דָּרָךְ הָרַמְזוּ 'כִּי יִפְתָּה אִישׁ' זֶה הַיְצַר הָרַע, 'בְּתוֹלָה' זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כְּדִכְתִּיב (עמוס ה, ב) 'קוֹם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל', 'אֲשֶׁר לֹא אֲרָשָׁה' שְׁלֹא נִתְקַדְּשָׁה וְלֹא הִתְחִילָה לְהִתְחַבֵּר לוֹ, 'מָהֵר יִמְהַרְנָה לוֹ' שְׁעַל יְדֵי עֲבָרָה זֹו תִשְׁמַע לוֹ

משנה הלכות

בעדים שתבעה אותם לזנות עמהם, המגורשת מן הנישואין^ז, המאנס בחייבי כרת וחייבי מלקות^{יז}, חייבי מיתה^{יח}, מתה קודם שעמדה בדין^{יט}, גיורת ושבויה, ומשוחררת שנתגיירו ושנשחררו ושנפדו יותר מבת ג' שנים^כ כל אלו אין להם קנס. חייבי עשה יש להם קנס^{כא}. חציה שפחה וחציה בת חורין ספק אי אית לה קנס^{כב}. ודעת הרמב"ם^{כג} דכל שיש לה קנס יש לה בושת ופגם, אין לה קנס אין לה בושת ופגם אם נתפתה, חוץ מבוגרת, והטור והאחרונים תפסו עליו, וצריך עיון על בעל מצות השם שסתם כדברי הרמב"ם בזה. ונוהג בבית דין סמוכין בזמן שדנין דיני קנס, אבל שישאנה, מצוה גם בזמן הזה, ודנין את זה בכל מקום ובכל זמן.

חמישים, רק דמי הנאת שכיבה בלבד, וחייב עוד לתת בושת ופגם לאביה אפילו כנסה מדעתו, לפי יחוסה וחשיבותה^{כד}. וכותב לה כתובה כשאר הבתולות^{כה}.

דיני אנוסה. כל שבא עליה בעיר בחזקת מפותה ובשדה בחזקת אונס עד שיביאו עדים להיפך^{כו}. המאנס חייב לישאנה בעל כרחו ו'לו תהיה לאשה כל ימיו'. לא רצה האב או מיאנה להיות לו אשה משלם קנס לאב^{כז}, אין לה אב קנסה לעצמה^{כח}, ויש לה דמי צער^{כט}.

נשים שאין להן קנס. ואלו שאין להם קנס, הבוגרת, והממאנת, והאילונית השוטה, והחרשת, ושיצא עליה שם רע בילדותה

ו. דברים כב, כט. ז. רמב"ם שם פ"ב ה"א וה"ג. אבן העזר שם וברמ"א. ח. שם פ"א ה"ג. ט. שם ה"ב.
 י. רמב"ם שם ה"ג וה"ז. אבן העזר שם ס"ג. יא. שם ה"ג. יב. חינוך כאן ובמצוה תקנ"ז. רמב"ם שם פ"ב ה"ב.
 יג. רמב"ם שם פ"ב ה"א. אבן העזר שם ס"א. יד. רמב"ם שם פ"א ה"ט. אבן העזר שם ס"ד בהג"ה. טו. שם ה"א.
 טז. שם ה"ב. יז. שם ה"ד. יח. שם ה"י. יט. שם ה"ב. כ. מנחת חינוך. ועיין פרי מגדים פתיחה כוללת אורח חיים. כא. רמב"ם שם פ"ב ה"ט.

כְּאִשָּׁה לְשֹׁכֵב אֶצְלוֹ תָּמִיד, וְאִם מֵאֵן לִיצֵר הָרַע וַיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, 'מֵאֵן' גַּם
 'אָבִיָּה' הוּא יִתְבָּרַךְ 'לְתַתָּה לֹא', וַיִּפְרֹק חֲטָאוֹ בְּצַדִּיקָה וַיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וַיְבֹזֶה
 עֲצָמוֹ בְּבִשְׂת וּפְגָם וַיִּסְלַח לוֹ (עיין אלשיך שמות כב, טו-טז).

כתובות פרק ג, רמב"ם הל' נערה בתולה פ"א, ספר המצוות מצות עשה ר"כ, סמ"ג עשין ג"ג,
 אבן העזר סי' קע"ו.

מצוה סב

מְכַשְׂפָּה לֹא תַחֲיֶיהָ (לֹא תַעֲשֶׂה ל"ב)

הַזֹּהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְהַחֲיוֹת כָּל מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה כְּשׁוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר
 (שמות כב, יז) 'מְכַשְׂפָּה לֹא תַחֲיֶיהָ, וְאֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּכֹלָל, אֲלֵא שְׂדֵדֵר
 הַכְּתוּב בְּרִגְלֵי שְׁנָשִׁים כְּשֶׁפְּנִיּוֹת יוֹתֵר.

מִשְׂרָשֵׁי הַמְּצוּהָ. כִּי הַעֲבָרָה הַזֹּאת הִיא אָבִי אַבּוֹת הַטְּמֵאָה וְגוֹרֵם לְכֻמָּה
 תְּקָלוֹת וְכֻמָּה חֲלָלִים הַפִּילָה (אלה המצוות (חאגיו) מצוה סב), וְאֶמְרוּ
 ר"ל (סנהדרין יז:): 'לָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם כְּשֶׁפִים שֶׁמְכַחֲשִׁים פְּמֵלִיא שֶׁל מַעְלָה,
 כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָפֵץ בְּיִשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם וְשִׁיתְנֶהֱג הַכֹּל בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע
 שֶׁהַטֶּבַע בּוֹ בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה לְטוֹבַת בְּנֵי אָדָם, וְצוּה לְכֹל אֶחָד לַפְעַל פְּעֵלוֹ
 לְמִינְהוֹ, וְעַל 'כָּל עֹשֵׁב מִלְמַטָּה יֵשׁ לוֹ מִזֶּל מְמֹנָה מִלְמַעְלָה וְאוֹמֵר לוֹ גְּדֹלְךָ,
 וְהַמְכַשֵּׁף בְּתַחְבּוּלוֹתָיו מְעַרֵב הַגְּבוּלִים וְהַמִּינִין הָאֲסוּרִין לְהַתְעַרֵב מִצַּד הַזֶּקֶ

משנה הלכות

סב) עוֹנְשׁוֹ שֶׁל הַמְכַשֵּׁף. כֹּל מִי שֶׁעֲשָׂה
 כִּישׁוּף בְּאִיזָה אֹפֶן שֶׁהוּא
 בַּעֲדִים בַּמְזִיד וּבַהֲתַרְאָה, חַיִּיב סַקִּילָה?
 וְשֶׁאֵלֵת אוֹב וַיִּדְעוֹנִי בְּכֹל מְכַשֵּׁף הוּא,^א וְעִיקֵר
 הֵלֵאוּ יִתְבָּאֵר בַּמְקוֹמוֹ.^ב
 חַיִּיב עַל בֵּית דִּין. מְצוּה לְהַמִּיתוֹ בַּסַּקִּילָה,
 אִם אֵי אִפְשֵׁר לְהַמִּיתוֹ בְּמִיתָה הַרְאוּי
 לוֹ מְצוּה לְהַמִּיתוֹ בְּכֹל אֹפֶן שֶׁאִפְשֵׁר, רַק
 שִׁיחִיָּה עַל יַדֵי בֵּית דִּין סְמוּכִין.^ג וְכֹל
 הַמְּחַוִּיבִים מִיתַת בֵּית דִּין, הַעוֹבֵר עֲלֵיהֶם וְלֹא

א. ע"ע מצודת דוד (רדב"ז) מצוה סז. ועיין חינוך כאן. ב. בר"ר י' ו. סב) ג. רמב"ם הל' עכו"ם פ"א
 ה"ט, והל' סנהדרין פט"ו ה"י. ד. עיין טור יו"ד סי' קע"ט. ה. מצוות רנ"ה ורנ"ו. ו. רמב"ם הל' סנהדרין
 פ"ד ה"ח.

שָׁבְהֶן, וְאוֹתוֹ הִתְעַרְבֶת עוֹלָה כָּל כֶּךָ שְׁמִבְטָל מִפְעֻלְתּוֹ לְפִי שְׁעָה כַח הַמְזֹל
הַמְמַנֶּה עַל שְׁנֵי מִינִים, וְהַמְשַׁל לְזוֹה הַמְרַכִּיב שְׁנֵי מִינִים יַחְדָּשׁוּ לְבָרָא מִן
שְׁלִישִׁי, נִמְצָא שְׁבִטְלָה הִרְכָּבָה כַח שְׁנֵיהֶם, וְלִכֵּן חִיבָה הַתּוֹרָה מִיתָה עָלֶיהָ,
וְרָמַז מִזֶּה לְכֻלָּי זְרַעִים, בְּהִמָּה וְשִׁעְטָנּוֹ (עֵינֵי חִינוּךְ). וּפְרוּשׁ 'מִכְחִישִׁים' מְלִשׁוֹן
כְּחוּשֵׁי וְדִלוּת, כְּמוֹ 'בְּחֵשׁ מַעֲשֵׂה זֵית'^א, אַחַר שְׁמֹנֶע פְּעֻלְתּוֹ הַטְּבָעִי מִמְּנוֹ
נִשְׁאָר בְּחֵשׁ וְדָל בְּלֹא חֵיוֹת (מַעֲמֵי מִצְוֹת (לר"מ הַבְּבִלִי) לֹא תַעֲשֶׂה לָּג).

סנהדרין סז: רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד, ספר המצוות לא תעשה ש"י, סמ"ג לאוין קצ"ח,
יראים פ"ב, טור יורה דעה סי' קע"ט.

מִצְוַת סָג

אוֹנָאֵת גֵּר (לֹא תַעֲשֶׂה ל"ג)

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְהוֹנֹת אֶת הַגֵּר אֶפְלוּ
בְּדַבְרִים, שְׁנֹאֵמַר (שְׁמוֹת כב, כ) 'וְגֵר לֹא תוֹנֶה'.

משנה הלכות

סופרים. 'קיבל עליו כל התורה חוץ מדבר
אחד אין מקבלין אותו, רבי יוסי בר' יהודה
אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים'.^א
ומשקיבל עליו ונעשה ישראל מיד הוא בלאו
זה. ובספרא (קדושים פרק ח) אמרו 'שלא
תאמר אמש היה עובד עבודה זרה ועכשיו
נכנס תחת כנפי השכינה'.

כפילות הלאוין. והוכפל לאו זה להלן
(ויקרא יט, לג)^ב. והעובר והונה את
הגר עובר בב' לאוין והלוחצו עובר בג' לאוין,
משום 'לא תונה', ומשום 'ולא תלחצנו',
ומשום לאו הנכלל עם כל ישראל^ג. ואין לוקין

המיתיהו עובר בעשה, חוץ ממכשף שאם
עבר ולא המיתיהו עוברים גם כן על לאו זה
ד'לא תחיה'^ד. ואין לוקין על לאו זה דאין בו
מעשה^ה.

שאר פרטים. מעשה כישוף ומעשה שדים
שני דברים הם כמו שאמרו רז"ל
(סנהדרין סז): 'בלטיהם' מעשה שדים,
'בלהטיהם' זו מעשה כישוף. ונוהג בזמן
שדנין דיני נפשות.

סג) גדר גר. סתם גר האמור בתורה הוא
אחד מן האומות שנתגייר ונכנס
בדתינו וקיבל עליו כל התורה עם דקדוקי

א. ע"ע מצודת דוד שם. ב. חבוקק ג, יז. ג. רמב"ם שם ה"ג. ד. חינוך. סג) א. בכורות ל: ב. 'לא תנו
אותו'. ג. רמב"ם הל' מכירה פי"ד הט"ו-יז. ועיין חו"מ סי' רכ"ח ס"ב.

כאפט אייך מיט כלל ישראל

אויף דעם נייעם מחזור פון סדר

מצוה יומית

די פרייטאג כ"ח חשון

לכבוד די נייע מחזור איז ארויסגעדרוקט געווארען
א נייע מהדורא מאירת עיניים פונעם ספר הק'
מהדרות בערךאויטש, נדבת הרבני הנגיד
ר' אברהם פנחס בערךאויטש שליט"א תשוח"ל

לרגל התחלת מחזור החדש

- נדבן חשוב שיחי' מנדב את ספר מצות המלך ב' כרכים מפוארים לכל הבתי מדרשים והיכלי הישיבות
- הייבט אן פאר לערנען א שיעור אין די מחזור און מיר וועלען אייך צושטעלען די ספרים און נאך בחינם
- צו באקומען די לוח פון די מחזור פארבינדט אייך מיט'ן מפעל
- מען קען הערן א טעגליכע שיעור אויפן טעלפון #21 9118-255-718
- מען קען באשטעלן די ספר ביים מפעל לרגל התחלת המחזור

(347) 692-8777

לאט איבער א נעמענדיג אדער שיקט א טעקסט

MitzvaYomis@gmail.com

צו באקומען די ספר הק' מצות המלך אין אלע ספרים געשעפטען